

Møte torsdag den 22. oktober kl. 10

President: *Kirsti Kolle Grøndahl*

D a g s o r d e n (nr. 6):

1. Interpellasjon fra representanten Marit Nybakk til miljøvernministeren:
«Etter et initiativ fra seks bydeler nederst i Groruddalen i Oslo er flerbruksplanen Alna Miljøpark etablert. Målsettingen er å gjenåpne de lukkede elvestreknin-
gene og skape en sammenhengende grønnstruktur bestående av naturelementer, antikvariske verdier og tilrettelagte aktiviteter. Alna Miljøpark vil bety tur- og sykkelveier i et av Norges mest miljøbelastede områder og åpne for boligbygging og næringsutvikling. Det ligger i dag utbyggingsplaner fra flere statsetater i området. Hvordan kan statsråden bidra til en samordning av de ulike statsetaters planer for området og sikre et aktivt samarbeid med Oslo kommune for å utvikle Alna Miljøpark?»
2. Innstilling fra justiskomiteen om kriminalomsorgen og om forslag fra stortingsrepresentantene Jan Johnsen, Annelise Høegh og Ivar Kristiansen om redusert bruk av varetektsfengsling i Norge
(Innst. S. nr. 6 (1998-99), jf. St.meld. nr. 27 (1997-98) og Dokument nr. 8:92 (1997-98))
3. Innstilling fra justiskomiteen om samtykke til godkjenning av EØS-komiteens beslutning nr. 34/98 av 30. april 1998 om endring av EØS-avtalen vedlegg XIII (Transport)
(Innst. S. nr. 4 (1998-99), jf. St.prp. nr. 72 (1997-98))
4. Referat

Valg av settepresident

Presidenten: Presidenten vil foreslå at det velges en settepresident for Stortingets møte i dag – og anser det vedtatt.

Presidenten ber om forslag på settepresident.

Tom Thoresen (A): Jeg foreslår Aud Blattmann.

Presidenten: Aud Blattmann er foreslått som settepresident. – Andre forslag foreligger ikke, og Aud Blattmann anses enstemmig valgt som settepresident for dagens møte.

S a k n r . 1

Interpellasjon fra representanten Marit Nybakk til miljøvernministeren:

«Etter et initiativ fra seks bydeler nederst i Groruddalen i Oslo er flerbruksplanen Alna Miljøpark etablert. Målsettingen er å gjenåpne de lukkede elvestreknin-
gene og skape en sammenhengende grønnstruktur bestående av naturelementer, antikvariske verdier og tilrettelagte aktiviteter. Alna Miljøpark vil bety tur- og sykkelveier i et av Norges mest miljøbelastede områder og åpne for bo-

ligbygging og næringsutvikling. Det ligger i dag utbyggingsplaner fra flere statsetater i området.

Hvordan kan statsråden bidra til en samordning av de ulike statsetaters planer for området og sikre et aktivt samarbeid med Oslo kommune for å utvikle Alna Miljøpark?»

Marit Nybakk (A): I tykkeste Oslo ligger Norges tettest befolkede dalføre. Groruddalen strekker seg fra Gamle Oslo og Middelalderbyen til Furuset og bygrensa ved Gjelleråsen. Gjennom store deler av dalen renner Alnaelva – en av de lengste og mest påvirkede elver i hovedstadsområdet. Alna har sine kilder i Marka, renner gjennom Groruddalen, forbi Bryn og ned til sjøen. Flere kilometer av elven er lukket – av samferdsel, næringsvirksomhet og boligområder. Men der Alna ikke er lukket, renner den gjennom ubebygde restområder. Mange av disse er sikret som friluftsområder. Ved hjelp av noen få byplanmessige grep vil disse kunne gjøres til en stor sammenhengende grønnstruktur, bestående av naturelementer, antikvariske verdier, boliger og næringsvirksomhet. Flerbruksplanen Alna Miljøpark er derfor etablert på grunnlag av et initiativ fra bydelene langs Alna, fra og med bydel Gamle Oslo og helt til bydel Hellerud. Det er altså mange som står bak dette initiativet.

For å få til en slik miljøpark trengs det samarbeid med flere statlige etater og en overordnet statlig koordinering, naturligvis i samspill med Oslo kommune og bydelene. De mest kompliserte gordiske knutene i dette området tilhører statlige myndigheter. Og flere statlige infrastrukturprosjekter er under planlegging eller sågar under bygging.

Når jeg i dag ber miljøvernminister Guro Fjellanger bidra til en samordning av ulike statsetaters planer for området og sikre et aktivt samarbeid med Oslo kommune for å utvikle Alna Miljøpark, er det nettopp for å sikre et overordnet miljøperspektiv for utviklingen av området.

Initiativet til Alna Miljøpark springer ut av en drøm om en bærekraftig byutvikling, bl.a. med utgangspunkt i «charter om bærekraftig utvikling i europeiske byer og tettsteder», som Oslo kommune sammen med over 80 andre har sluttet seg til. Miljøverndepartementet har flere ganger i målformuleringer om miljøvennlig tettstedutvikling sagt at byutvikling bør skje i henhold til prinsippet om bærekraftig utvikling. Alle skal innen år 2000 ha mulighet til å bo i et helsefremmende og trygt miljø. Viktige sammenhengende grønne områder, kulturlandskap og nære friluftsområder bør sikres som grunnlag for rekreasjon, lek, friluftsliv og vern av biologisk mangfold. Kulturhistorisk identitet og lokal tilhørighet skal det også tas hensyn til. Økologisk tilpassede transportformer skal ha en sentral plass i planleggingen av bysamfunnet. Dette ser jeg på som viktige målformuleringer.

Historisk sett var Alna en viktig trafikkåre, og hvis vi går riktig langt tilbake, da Oslo ble anlagt ved Alnas munning, som vel er ca. 1 000 år tilbake, ble vikingskipene trukket opp på sandbankene her. Vi husker fra historieboekene at Håkon Håkonsson trakk skipene sine opp gjennom Alna fra Oslofjorden og videre til Øyeren.

I middelalderuinene i Bjørvika og i områdene langs Alna ligger mye av Oslos identitet og Oslos historie. Ja, jeg vil våge den påstand at dette også dreier seg om norsk identitet og norsk historie. Opprustning av Alna-området er derfor også et viktig kulturminnetiltak – et nasjonalt kulturminnetiltak – sammen med bygging av Middelaldermuseet og utvikling av Bjørvika som ny bydel ut mot fjorden.

Ifølge Groruddalen Historielag fikk Alna sitt navn i det 15. århundret. 200 år senere ble elven omdøpt til Lovelven, som den het da. I nyere tid har Alna, vet vi, fått tilbake det opprinnelige navnet sitt.

Ideen om Alna Miljøpark er faktisk 50 år gammel. En av pådriverne var landets første riksantikvar, Harry Fett. Et av hans hovedpoeng var at kulturhistorien gir kulturlandskapet historisk forankring. Kulturhistorie og natur hører tett sammen, mente han.

Jeg har også lyst til å vise til at i 1986 kom Oslo Arbeiderparti med en idéskisse for en Alna-plan. Med utgangspunkt i en politisk vilje til å satse på en fornyelse av Groruddalen gikk partiet bl.a. inn for en vernesone på minst 20 m på hver side av elven, et sammenhengende turnett langs dette elvedraget, registrering av fortidsminnesmerker, bevaring av de gamle industri- og handelsmiljøene, boligutbygging samt etablering av sosiale og kulturelle treffsteder. I 1989 ferdigstilte også Park- og idrettsvesenet i Oslo disposisjonsplanen for Alna og Tokerudbekken. Det er i dag etablert en styringsgruppe basert på de berørte bydelene. Oslo bystyre har bevilget 2 mill. kr for inneværende år til dette formålet. Forutsetningen for en flerbruksplan for Alna Miljøpark – med boliger, turveier, kafeer og næringsetableringer basert på prinsippet om en bærekraftig byutvikling – er imidlertid at de statlige utbyggingsplanene for området tilpasser seg konseptet om miljøpark, og at en del samferdselsprosjekter i Groruddalen forseres. Dette krever en politisk koordinering fra én statlig politisk instans.

Jeg vil gi noen eksempler på utbyggingsplaner, og vil understreke at de eksemplene jeg nevner, viser at det nå haster med en overordnet miljøpolitisk koordinering fra statlig hold.

- Statsbygg er i ferd med å bygge et nytt hovedkontor for Statens vegvesen nedenfor Bryn.
- Planene om en ny Bryn-terminal og utvikling av Bryn stasjon som knutepunkt og terminal er kommet veldig langt. Vi trenger her en løsning som sikrer de verneverdige bygningene i området. Her er Jernbaneverket/NSB involvert.
- Det planlegges en seksfelts motorvei til Ryenkrysset som berører dette området.
- Vi vet nå at planene for Gamlebytunnelen er ute til høring.
- Romeriksporten og Gardermobanen griper sterkt inn i utviklingen av området, og jeg behøver ikke gjenta det som er blitt sagt fra talerstolen her tidligere av flere Oslo-representanter, at det er bekymring for de miljømessige konsekvensene av nettopp Romeriksporten.
- Når det gjelder Middelalderbyen, skal den opprustes, og Middelaldermuseet bygges ferdig. Her er det et

samarbeid, eller bør i hvert fall være et samarbeid, mellom de statlige kulturmyndigheter og Oslo kommune. De statlige myndighetene bør vel her være både Kulturdepartementet og Miljøverndepartementet. I tillegg kommer naturligvis utviklingen av Bjørvika og videreutvikling av Miljøbyen Gamle Oslo.

Dette er tiltak hvor staten har en sterk innflytelse på utviklingen av prosjektene.

Så bør det legges til at fordi dette er attraktive områder, er det nå boligbyggevirkosomhet på gang på Etterstad i tillegg til at en rekke private, kommersielle grupper nå viser interesse for nettopp denne delen av Oslo i kjølvannet av flytting av hovedflyplassen for Østlandet til Gardermoen. Og det er viktig, synes jeg, at dette ikke blir en ukontrollert utbygging, men at man også ser på de miljøpolitiske konsekvensene og forsøker å få en bærekraftig byutvikling som overordnet også denne formen for byggevirkosomhet i området.

Til slutt: Gamle Oslo og Groruddalen har i årevis tatt belastningen ved statlig infrastrukturutvikling, nå senest ved bygging og åpning av Gardermoen. Nå har vi behov for en miljøpolitisk koordinering av de ulike statlige etatenes planer for området – for å sikre Alna Miljøpark – og en bærekraftig byutvikling som sikrer at boligpolitikk, næringspolitikk og samferdselspolitikk integreres i utviklingen av Alna Miljøpark. Det er min utfordring i dag til statsråd Guro Fjellanger.

Statsråd Guro Fjellanger: Jeg vil for det første gi honnør til de seks bydelene i Oslo som har tatt et viktig initiativ for å ruste opp Alna og omgivelsene rundt. Dette er en god mulighet for Oslo kommune til konstruktivt samarbeid med flere interesser i Groruddalen for å ivareta og utvikle de verdier som finnes i området.

Den lokale aksjonsgruppen for Alna Miljøpark og Oslo kommune ved byråden for miljø og samferdsel har hver for seg tatt kontakt med Miljøverndepartementet. Aksjonsgruppen har orientert politisk ledelse om planene for Alna Miljøpark. Byråden for miljø og samferdsel ønsket å drøfte miljøhandlingsplanen for Oslo, der Groruddalen og Alna Miljøpark var av de temaene som ble berørt.

Målsettingen med flerbruksplanen Alna Miljøpark er bl.a. «å gjenåpne de lukkede elvestrekningene og skape en sammenhengende grønnstruktur bestående av natur-elementer, antikvariske verdier og tilrettelagte aktiviteter». Denne målsettingen er godt i tråd med St. meld. nr. 29 for 1996-97 Regional planlegging og arealpolitikk og St. meld. nr. 58 for 1996-97 Miljøvernpolitikk for en bærekraftig utvikling.

I disse meldingene er det et mål å sikre sammenhenger i grønnstrukturen i byer og tettsteder, slik som grøntkorridorer fra kyst til markaområder og arealer langs sentrale vassdrag. Dette innebærer at en bør søke å bevare sammenhenger der de finnes, og sørge for reetablering der dette er nødvendig for å få en sammenhengende grønnstruktur.

Grønnstrukturen i byer og tettsteder skal primært sikres gjennom kommunenes egen planlegging og forvalt-

ning av naturverdiene. Hensynet til kulturminner og kulturmiljøer skal inkluderes i dette arbeidet. Jeg vil også peke på at tilrettelegging for gode grønne lunger gjennom byene kan bidra til etablering av nye, attraktive boligområder.

Representanten Nybakk viser i sin interpellasjon til at det i dag foreligger utbyggingsplaner fra flere statsetater for området. I den anledning har jeg forespurt de berørte departementer om aktuelle statlige utbyggingsplaner. Så langt vi har brakt på det rene, er følgende samferdselsprosjekter på gang: Vegprosjektene Svartdalstunnelen og Galgebergforbindelsen, som er forutsatt åpnet for trafikk i løpet av 2000. Videre er det planlagt offentlig ettersyn i slutten av 1998 for konsekvensutredningen for Rv 4 Nordøstkorridoren.

Andre pågående planleggings- og utredningsoppgaver er trafikkløsningsplaner i Alnabru-området. Det vises til omtale av miljøtiltak i Groruddalen i St. prp. nr. 1 for 1998-99, Samferdselsdepartementets budsjettforslag.

Arbeids- og administrasjonsdepartementet har i tillegg meldt at Vegdirektoratet har behov for samlokalisering av sin virksomhet som i dag er spredt på ulike steder i Oslo. Prosjektet er foreløpig i en tidlig fase, og det er ikke tatt noen formell beslutning om gjennomføring.

Når det gjelder ønsket om at Miljøverndepartementet skal bidra til å samordne de statlige utbyggingsplanene i området, minner jeg om at det er Oslo kommune som har ansvar for arealplanleggingen i kommunen. Dette gjelder også i forhold til statlige tiltak i kommunene som krever arealmessig avklaring i henhold til plan- og bygningsloven. Dersom Oslo kommune ønsker at departementet skal engasjere seg på denne måten, er vi åpne for å vurdere dette, men vi ser det som mest hensiktsmessig at et eventuelt samarbeid tar utgangspunkt i større deler av Groruddalen.

Det gleder meg å se at beboerne selv tar initiativ for å oppjustere arealene, tilføre kvaliteter og bevare byhistoriske verdier. Miljøverndepartementet vil ta initiativ til et samarbeid mellom Kommunenes sentralforbund og Oslo kommune med sikte på å etablere et regionalt knutepunkt for lokal Agenda 21 i Oslo, slik vi legger opp til alle fylker. Hensikten med et slikt knutepunkt er nettopp å bidra til best mulig koordinering av lokal Agenda 21-aktiviteter ute i bydelene.

Jeg vil benytte denne anledningen til å orientere om noen prosjekter i Oslo der Miljøverndepartementet dels har vært og fremdeles er en viktig samarbeidspartner.

Oslo kommune fikk i tiden 1987-90 støtte fra Miljøverndepartementet til planlegging, opprusting og tilrettelegging av arealene i tilknytning til Akerselva. Prosjektet Akerselva Miljøpark belyste hvordan et problemområde kan utvikles til et område der det er godt for folk å bo, arbeide og oppholde seg i fritiden. Akerselva med omkringliggende omgivelser i by- og tettstedsbildet er en sentral hovedåre som det er viktig å ivareta både som biologisk transportåre, rekreasjonsområde og identitetsskapende og estetisk element for byen og de berørte bydelene.

En viktig begrunnelse for departementets deltakelse i Akerselva-prosjektet var at prosjektet skulle ha overfø-

ringsverdi både for Oslo kommune og for andre kommuner. Alna Miljøpark vil etter min vurdering kunne dra nyttige erfaringer fra dette arbeidet.

Jeg vil videre vise til miljøbyarbeidet for Miljøbyen Gamle Oslo og Handlingsplanen for Oslo indre øst, som begge bygger på samarbeid mellom Oslo kommune og flere departementer om miljøforbedringer i Oslo. Hovedutfordringen for Miljøbyen Gamle Oslo er forbedring av levekårene. Arbeidet skal trekke opp visjoner og langsiktige mål som innspill til etatenes arbeid med infrastruktur og være pådriver for gjennomføring av miljøforbedringer, kulturaktiviteter og sosiale tiltak som bedrer levekårene for befolkningen. Dette har skjedd i samarbeid med etatene, bydelsutvalget og beboerorganisasjonene. En del resultater vises bl.a. i den store omleggingen av trafikksystemet i Gamle Oslo som avlaster bydelen for problemene med gjennomgangstrafikken. Beboerne merker dette først og fremst ved mindre støy og forurensning og ved at det er opparbeidet flere plasser og flere miljøgater.

I forbindelse med den videre avklaringen av byutviklingsmulighetene i Bjørvika- og Bispevika-området har Miljøverndepartementet tatt på seg å koordinere de statlige interessene i området, og har i denne sammenheng en nær dialog med Oslo kommune ved Byrådet.

Da Stortinget behandlet St. meld. nr. 14 for 1994-95 Om levekår og boforhold i storbyene, ble det foreslått at det skulle utarbeides en melding om handlingsplan for storbyutvikling. Dette ble fulgt opp i St. meld. nr. 29 for 1996-97 Regional planlegging og arealpolitikk. Det primære målet med dette arbeidet er å få etablert en samarbeidsarena mellom storbyene og staten for å sette bærekraftig storbyutvikling på dagsordenen og gi mål og innhold til arbeidet. Arbeidet skal ha en bred tilnærming til problemstillinger innenfor fysisk planlegging og utvikling, og vil videreføre erfaringer fra miljøbyprogrammet. Samarbeidet skal bidra til bedre og mer systematisk samhandling mellom partene. Arbeidet forventes å avklare behov for mer samordnet bruk av virkemidler.

Regjeringen har på bakgrunn av St. meld. nr. 29 for 1996-97 invitert de fire største byene og Tromsø til Samarbeidsforum for storbyutvikling, der hele ni departementer er involvert. Samarbeidsforumet startet opp sitt arbeid i høst. Storbyene her gjennom dette samarbeidet anledning til å bringe fram konkrete temaer som har felles interesse for både storbyene og staten. Hensikten er å avklare og løfte fram prinsipielle spørsmål og problemstillinger om byutvikling for regjering og storting på basis av byenes egne praktiske erfaringer.

Groruddalen har blitt utsatt for betydelige miljøbelastninger, bl.a. som følge av ulike statlige tiltak. Arealene har blitt til dels fragmentert, og de representerer et betydelig potensial for bedre utnyttning til forskjellige formål. Initiativet fra de seks bydelene er derfor et godt utgangspunkt for å se utviklingen i området i en helhet. Jeg tror det vil være mulig å bringe de problemstillinger som arealutviklingen fra Bjørvika gjennom Groruddalen til Gjelleråsen representerer, inn i det arbeidet som skjer i regi av Samarbeidsforum for storbyutvikling. Det må være en

klar forutsetning at initiativet til dette samarbeidet kommer fra Oslo kommune selv.

Avslutningsvis vil jeg framheve følgende:

- Alna Miljøpark er et konkret prosjekt som Oslo kommune selv må vurdere hvorvidt de ønsker å prioritere innenfor sine egne budsjettammer.
- Miljøverndepartementet har sterkt begrensede forskningsmidler, men Oslo kommune vil ha mulighet til å søke om støtte.
- Miljøverndepartementet ser i aller høyeste grad muligheten av å vurdere de problemstillingene som arealutviklingen i Groruddalen representerer, bringe den inn i det arbeidet som skjer i Samarbeidsforum for storbyutvikling, og drøfte dette nærmere med Oslo kommune. I en slik sammenheng kan Miljøverndepartementet bidra til koordinering av statlige interesser.

Marit Nybakk (A): Jeg vil takke statsråden for svaret, som jeg synes er overveiende positivt, og det viser også at det er ganske bred støtte for prosjektet Alna Miljøpark. Det samme er tilfellet i Oslo, hvor det er et solid flertall i bystyret som går inn for dette prosjektet.

La meg først kommentere det som ble sagt om overføringsverdi, for det synes jeg er et veldig viktig stikkord. Jeg mener at dette prosjektet, altså Alna Miljøpark, har en ganske stor overføringsverdi for andre kommuner. Det gjelder selvfølgelig i særdeleshet andre norske byer som også kunne tenke seg sammenhengende grøntområder og flerbruksplaner hvor både boligprosjekter, fritids- og friluftstiltak og næringsområder ble lagt inn, og at man tar utgangspunkt i konseptet om en bærekraftig byutvikling.

Jeg er også glad for at statsråden så klart understreket at det som er spesielt med miljøproblemene langs Alnelva, er at de hindringene som ligger der i dag, i stor grad skyldes statlige etater som enten er der allerede eller planlegger å bygge ut på en eller annen måte, og at det er det som tilsier behovet for en statlig koordinering.

Jeg nevnte blant flere statlige prosjekter Bryn stasjon og den planlagte nye Bryn-terminalen. Jeg tror jeg skal understreke at Bryn stasjonsby er den eldste og best bevarte stasjonsbyen fra forrige århundre i det hele tatt, og at området utgjør i alt 30 antikvariske bygg og er et sentralt knutepunkt i grønnstrukturen. Utformingen av den nye Bryn-terminalen blir helt vesentlig for det videre arbeidet med Alna Miljøpark. Jeg bare nevner dette som et viktig eksempel. Det er selvfølgelig ikke tvil om at det er Oslo kommune som har ansvaret for arealplanleggingen, men jeg synes dette er miljøpolitisk så viktig, og det samme sier styringsgruppen, at vi ønsker at Miljøverndepartementet har en totaloversikt over det statlige engasjementet i området.

Jeg er ellers glad for at Miljøverndepartementet vil ta initiativ til et samarbeid mellom KS og Oslo kommune med sikte på å etablere et regionalt knutepunkt for lokal Agenda 21. Det muliggjør en skikkelig koordinering, men jeg vil gjerne nok en gang presisere at for oss er det viktig at Miljøverndepartementet er villig til også å ta det overordnede miljøansvaret for statlig utvikling i området,

og ser gjerne at statsråden presiserer det litt sterkere enn hun gjorde i sitt innlegg.

Statsråd Guro Fjellanger: I likhet med representanten Nybakk har også jeg notert meg at det er bred støtte for Alna Miljøpark, og det er nettopp fordi også jeg tror at dette kan ha stor overføringsverdi for andre kommuner – først og fremst grønnstrukturen i store byer. Jeg synes det ville være nyttig å bringe dette prosjektet inn i det samarbeidsforumet vi har for storbyutvikling.

Når vi i høst har opprettet dette forumet, er det nettopp fordi vi ser viktigheten av å sørge for at alle etater – også de statlige – tar miljøhensyn, og vi ser at det å verne grønnstrukturer må løftes opp. Og vi tror at et slikt samarbeidsforum hvor de praktiske erfaringene fra storbyene blir brakt fram, vil være et viktig virkemiddel for å få dette bedre fram til regjering og storting.

Jeg har også lyst til å understreke at det er flere verktøy som kan brukes for å sørge for at statlige myndigheter tar miljøhensyn og blir koordinert i forhold til de aktivitetene de har f.eks. i Oslo og Groruddalen. Jeg tror kanskje noen av de viktigste grepene som er tatt, er de miljøhandlingsplanene Regjeringen har gått i gang med. Samferdselsdepartementet og Forsvarsdepartementet la fram sine førstegenerasjons miljøhandlingsplaner i forbindelse med budsjettforslaget i år. Noe av hensikten der er jo nettopp at også de ulike sektorene skal identifisere sitt ansvar for å ta hensyn både til grønnstrukturer, til biologisk mangfold, til kulturhistoriske verdier osv.

Jeg har lyst til å nevne konkret at på samferdselssiden er det i årets budsjett lagt inn midler til avbøtende tiltak bl.a. for Gardermo-trafikken, og man tar sikte på å komme tilbake med mer. Det er også slik at Samferdselsdepartementet har tatt et initiativ overfor sine etater og selskaper og pålagt dem å tenke miljø ved utbygging. Og ikke minst har de pålagt sine etater og selskaper å se på mulighetene for positiv eiendomsutvikling på de steder hvor staten er tungt inne.

Jeg har lyst til å presisere det jeg prøvde å si i mitt første innlegg, at jeg tror det er viktig og riktig at Miljøverndepartementet koordinerer statlig virksomhet. Det har vi bl.a. gjort i Bjørvika. Og det jeg prøvde å si i mitt første innlegg, og som jeg fremdeles mener er et viktig prinsipp, er at den koordineringen bør komme etter initiativ fra kommunen selv. Kommer det initiativet, er vi selvfølgelig villig til å påta oss den oppgaven.

Inger Lise Husøy (A): Som de tidligere talerene også var inne på, er et godt samspill mellom staten og kommunene viktig og nødvendig for å møte miljøutfordringene.

Flerbruksplanen for Alna Miljøpark er Agenda 21 i praksis. Den er også viktig for folkehelsen for dem som bor og vokser opp i de berørte bydelene. Staten har allerede engasjert seg i dette arbeidet, men vi etterlyser fortgang og handling. Hvis vi skal nå målsettingen om miljøvennlig tettstedutvikling, hvor bl.a. alle skal ha mulighet til å bo i et helsefremmende og trygt miljø innen år 2000, må ting skje litt kjappere enn til i dag. Derfor bør statsrå-

den i dag love oss en bedre samordning og et aktivt samarbeid med Oslo kommune, og også litt økonomisk støtte.

Det området som er satt på dagsordenen her i dag, gjelder deler av landets hovedstad som er innestengt og delt av industriområder, veier, jernbanetraseer og kraftlinjer. Den store utbyggingen langs Alna kom i mellomkrigstiden og førte med seg omfattende forurensning. Kloakken ble sluppet rett ut i elven, og det er fortsatt mye å rydde opp i. Staten har gitt sitt bidrag til forurensningen og bør derfor ta ansvar for å gjøre opp for seg. Gamle Oslo og Groruddalen har, som representanten Nybakk sa i sitt innlegg, i årevis tatt belastningen ved statlig infrastrukturutvikling.

Det er svært lite av grøntområder langs Alna. Alna er en grønn mulighet som kan øke livskvaliteten for mange. Området er i dag for dårlig tilgjengelig, men noen har klekket ut mange gode ideer om hva som kan gjøres, og ved å realisere Alna Miljøpark kan vi få et sårt etterlengtet friområde hvor folk kan boltre seg. Planen har samlet bred folkelig deltakelse, slik målet var med lokal Agenda 21, og man ønsker spesielt å legge til rette for barn og ungdom, næringsliv og interesseorganisasjoner.

Det er gjennomført en undersøkelse blant skolebarn i området. Barna svarte ganske uoppfordret at de savnet naturopplevelser og et rent og pent miljø, for det har de ikke i dag. Vi har ellers gode erfaringer med liknende utviklingsprosjekter i Oslo, både Miljøbyen Gamle Oslo og Akerselva Miljøpark. Men her kreves det noe mer enn rosende omtale og at departementet ønsker miljøet lykke til; det kreves faktisk også økonomisk støtte. Miljøvernministerens eget parti i hovedstaden har gjennom ulike bystyrevedtak etterlyst forgang i arbeidet med tiltaksplan for Alna, og mitt spørsmålet er om det er én politikk for Venstre i Oslo i opposisjon, og en annen når Venstre er i posisjon og en sjelden gang virkelig kan få til noe.

Sissel Dagslet (Frp): Fremskrittspartiet støtter opp om interpellasjonen fra Arbeiderpartiet. Det som må være en hovedoppgave fra Regjeringens side i denne saken, er å påse at staten har et nært samarbeid med Oslo kommune og ikke minst med de seks bydelene som har tatt initiativet til at flerbruksplanen Alna Miljøpark er blitt etablert.

Statsråden sa i sitt innlegg at dette må være Oslo kommunes ansvar. Ja, men man skal ikke stikke under stol at staten også må påta seg et stort ansvar for de miljøproblemer som Groruddalen står overfor. Situasjonen er i dag at Oslo har stor mangel på boligtomter, og en utvikling av de i dag så lite attraktive områdene – med Alna Miljøpark – vil være med på å gjøre boligområdene mer attraktive å bygge i. På den måten oppfyller man intensjonen om en økologisk byutvikling. Der infrastruktur for kollektivtrafikk allerede i stor utstrekning er til stede, er det viktig fremover nå at staten tar ansvaret sitt og har et godt samarbeid med Oslo kommune om sine planer. Skal Oslo kommune engasjere seg i denne planen, må staten også ta sitt ansvar.

Lars Rise (KrF): Det er positivt at vi også får anledning til å drøfte planen for Alna Miljøpark her i salen, selv om dette i hovedsak er en sak for kommunale myndigheter i Oslo. Jeg ser i likhet med interpellanten at også staten kan spille en viktig rolle når det gjelder å koordinere interesser og de statlige planer i området.

Miljøet i Groruddalen har ikke fått den oppmerksomhet det fortjener, og miljøbelastningene her er store for befolkningen. For mange er Groruddalen et gjennomfartsområde. Med sine tre hovedinnfartsårer til Oslo er problemene med svevestøv og annen forurensning store. Problemene er ikke blitt mindre etter at Gardermoen ble åpnet som hovedflyplass. Behovet for sammenhengende grøntarealer med plass til rekreasjon og fritidssysler er derfor stort. Håpet må være at man ikke bare lykkes med å gjenåpne de lukkede elvestrekningene og skape et parklignende område, men at det parallelt med dette også kan settes trykk på arbeidet med å rense vannet i elven, slik at det blir mulig også å etablere attraktive badeplasser langsmed elven.

Målet med en aktiv politikk for vannrensing og opprydding langs Oslos elver må være at samtlige av Oslos sju elver skal fremstå som oaser og grønne lunger i byen. Med tanke på at Norge i EUs turistcharter er beskrevet som Europas grønne lunge, er det viktig at landets hovedstad fremstår som en by hvor det å ta vare på miljøet er en selvfølge. Det er det dessverre ikke i dag. Statsråden fremholdt Akerselva Miljøpark som eksempel på hvordan et såkalt problemområde kan utvikles til et område der det er godt for folk å bo, arbeide og oppholde seg i fritiden. Det er riktig at Akerselva-prosjektet i stor grad var et vellykket prosjekt, takket være bl.a. at departementet gikk tungt inn i et samarbeid om oppryddingen. Men det er viktig at dette prosjektet fullføres, og at det som er opparbeidet, vedlikeholdes. Det ser ikke ut til at det skjer i tilstrekkelig grad i dag.

De seks bydelene som sammen har reist ideen om flerbruksplanen Alna Miljøpark, fortjener honnør og støtte. Initiativet er helt i tråd med tanken bak lokal Agenda 21, og i likhet med statsråden håper jeg derfor det kan etableres et regionalt knutepunkt for lokal Agenda 21 i Oslo, slik at aktiviteter som etablering av denne miljøparken kan koordineres. Det vil også være helt i tråd med de prinsipper Stortinget gav sin tilslutning til i forbindelse med behandlingen av St.meld. nr. 58 for 1996-97 i vår. Her heter det bl.a. i kommentarer knyttet til målet om å redusere antall biler i byene:

«Redusert arealbehov i byer og tettsteder knyttet til veger og parkeringsplasser vil gjøre det lettere å bevare grønnstrukturen, etablere et tilfredsstillende nett av gang- og sykkelveger, og ta vare på stedegne kulturminner og kulturmiljøer.»

La meg slutte meg til statsrådens positive vurdering av Alna Miljøpark og hennes vilje til å bidra til å realisere planene. Jeg vil også fremheve at Regjeringen nå har gitt klar beskjed om at en vil ha strengere krav til støy og luftkvalitet. Dette kan komme til å vise seg å bli svært viktig for Oslo og særlig for befolkningen i Groruddalen.

Erik Solheim (SV): Først vil jeg si takk til Marit Nybakk for at hun har tatt opp denne saken i Stortinget. Tilsynelatende kan det virke som en rent lokal sak, men det er så store perspektiver i det at den fortjener å bli diskutert her.

Jeg har de siste 10-15 årene bodd slik at jeg rett ut av vinduet kan se nedover Akerselva og har sett den kolossale forandring som har skjedd der gjennom gjennomføringen av Akerselva Miljøpark. Når en på toppen av det legger de planene som er lagt for indre øst, som også gir synlige resultater, har resultatet av dette, må jeg si, vært formidable endringer. Selvsagt er det også andre trekk i samfunnet, men enhver som har sett områdene langs Akerselva utvikle seg gjennom en tiårsperiode, har sett hvor kolossale forandringene i positiv retning har vært, delvis som følge av offentlige planer fra statens og Oslo kommunes side. Resultatet er jo, føler vi av og til, nesten så overvellykket at området har fått et sånt in-preg at vi som har bodd der lenge, blir overrent av folk som gjerne vil bo der, selvfølgelig med det resultat bl.a. at prisene har steget kolossalt, og at en del av særpreget er forsvunnet i en slags ny bymodernitet – som også har mye bra ved seg.

Så er spørsmålet hvor mye av dette som kan overføres til Alna. Jeg tror faktisk en god del. Alna eller Groruddalen trenger mye av de samme tiltakene som indre by øst har. I dag er vel antakelig de fleste problemer større i Groruddalen og mange av Oslos drabantbyer enn de er i indre by øst. Groruddalen er et flott område, men har altfor mye preg av soveby og industriområde og bør få en tilsvarende innsprøyting fra kommunen og staten som indre by øst har. En Alna-plan er et ledd i en slik tenkning, og jeg mener vi må se det som et nasjonalt ansvar.

Statsråd Fjellanger har her den samme sjansen til å markere seg og putte sitt navn iallfall inn i Oslos historie som Sissel Rønbeck hadde gjennom Akerselva Miljøpark. Ved å ta grep om dette kommer vi til å huske Guro Fjellanger også, i lang tid etter at nåværende regjering er avvirket – enten det skjer raskt eller på noe lengre sikt.

Til slutt: De svarene som statsråden gir, er for så vidt greie. Jeg har ikke noen innvendinger mot noen av dem. Men jeg skulle ønske enn litt større følelse av at det var kraft bak dette, for man har alle de byråkratiske, politiske og økonomiske hindringer som må skjæres gjennom for å få dette til. Spranget fra å snakke om det, som vi gjør her, til faktisk å iverksette dette er såpass stort at man må ville dette veldig hvis man skal få det til. Jeg skulle ønske litt klarere signal om denne viljen. Den kan utmeisles dels ved synlig kraft i det som sies, men dernest i viljen til å gripe inn overfor de statlige etatene som må reguleres på dette området, viljen til å sprøyte noe penger inn også fra statens side, og viljen rett og slett til å skjære gjennom alle de vanskeligheter som kommer til å oppstå underveis. Har man ikke den viljen, kommer man heller ikke til å få dette til.

Helene Falch Fladmark (V): Det er en god stund siden ideen om en miljøpark langs Alnaelva ble lansert – det er flere som har vært inne på det i dag. Bydelsutvalg,

lokale vel og bydelspartier har vist et imponerende engasjement, og jeg forstår det godt. Innbyggerne i de tilgrensende bydelene kan oppleve at nærmiljøet med ganske enkle midler kan få en opprustning som kan gi området tilbake vitalitet og mulighet for rekreasjon, slik Erik Solheim var inne på har skjedd ved Akerselva.

Saken er klassisk i Oslo-sammenheng, idet såpass mange aktører, både statlige, private og lokale, har interesser i området. Det er derfor en utfordring å få til en samordning på dette området. Men det er samtidig viktig å understreke at Alnaelvas ve og vel først og fremst er et lokalt ansvar. Det er Oslo kommunes oppgave å drive fram planarbeidet, men staten kan også bidra, først og fremst ved at alle statlige instanser som er involvert i området, oppretter en kommunikasjon, danner felles mål og samordner sitt løp i forhold til arealbruken.

Jeg er kjent med at Samferdselsdepartementet i fjor møtte representanter for prosjektet for å bli informert om saken, og, som mange vet, er samferdselsministeren opp-tatt av hvordan staten oppfører seg som grunneier. Jeg har også tillit til at Miljøverndepartementet tar det grepet som trengs på denne saken og bringer den videre, slik at man unngår bit for bit-utbygging i regi av kommersielle interesser eller statlige etater. Miljøverndepartementet kan også bidra til at Alna-prosjektet får tilgang til både kompetanse og nettverk som kan vise seg å være avgjørende i det videre arbeidet. Men når det gjelder finansiering av prosjektet, skal det ikke stikkes under stol at Oslo kommune har et særlig ansvar. I Oslo bystyre har Venstres gruppe forsøkt å samle flertall for økte kommunale bevilgninger til prosjektet, dessverre uten å lykkes foreløpig.

Avslutningsvis føler jeg et behov for å understreke at dette prosjektet aldri må fungere som avlat til Groruddalen og sette andre prosjekter og behov i hele dette området i skyggen. Groruddalen har i altfor mange år vært stemoderlig behandlet både av stat og kommune. Mye skal gjøres på mange felt og på mange områder før Groruddalens befolkning får den satsingen som den fortjener.

Sånn sett kan Alna Miljøpark i og for seg fungere som et slags startsteg for den fornying, forgrønning og omregulering som det er behov for i dette folkerike området, og jeg håper at denne debatten kan bidra i en sånn retning.

Marit Nybakk (A): Jeg vil først takke for debatten og også for innspillene fra de andre representantene. Jeg syns det er veldig positivt at det er så vidt bred enighet blant dem som har hatt ordet, om at dette prosjektet er viktig, og – som representanten Solheim understreket veldig sterkt – at miljøperspektivene når det gjelder Alna Miljøpark, er så store at de går langt utover et kommunalt ansvar. Det må altså være et overordnet statlig ansvar i samarbeid med kommunale myndigheter å få til et prosjekt som dette.

Jeg ser på Samarbeidsforum for storbyutvikling som veldig interessant i denne sammenheng. Jeg merket meg med stor interesse at statsråden tok opp dette samarbeidsforumet, hvor det er ni involverte departementer. Jeg tror

at styringsgruppen for Alna Miljøpark, de involverte bydelene og Oslo kommune – og jeg vil igjen understreke at det er et flertall i bystyret for Alna Miljøpark – bør kjenne sin besøkelsestid og forsøke om det går an å få noen startmidler til prosjektet gjennom nettopp Samarbeidsforum for storbyutvikling, som er en oppfølging av storbymeldingene.

Så er det selvfølgelig riktig som statsråden sier, og som andre har understreket, at det er nødvendig at de samme instanser i fellesskap blir enige om hvordan dette gjøres. Men så vidt jeg vet, er det i dag ikke noen uenighet om de planene som foreligger, bl.a. i den delrapporten som er kommet.

Så vil jeg understreke det som Husøy sa om helseproblemene i dette området. Når flere av oss sier at miljøperspektivene når det gjelder Alna Miljøpark, går langt utover et kommunalt ansvar, er det fordi det er de statlige infrastrukturprosjektene opp gjennom tiårene som har forårsaket miljøforurensningene i området, det er den totale mangel på fritids- og rekreasjonsområder, og det er det faktum at senest i høst har luftforurensningen og støyproblemene i nedre del av Groruddalen økt. Dette er det område av byen som, så vidt jeg vet, er mest belastet akkurat når det gjelder miljø, støy og luftforurensning.

Til slutt la meg også si meg enig med representanten Fladmark, som understreket at selvfølgelig skal ikke Alna Miljøpark fungere som avlat eller unnskyldning for ikke å gjøre noe i resten av Groruddalen. De samferdselsprosjektene som er helt nødvendige for å sikre miljøet i Groruddalen, må selvfølgelig gå sin gang, og vi skal ikke glemme dem.

Statsråd Guro Fjellanger: Jeg holder selvsagt dette sluttinnlegget som miljøvernminister, men også antakelig som representant for dem som har «invadert» Oslo indre øst de siste ti årene. Jeg flyttet dit selv for sju år siden.

Jeg har litt lyst til å understreke at når jeg legger såpass vekt på kommunens ansvar i forhold til planarbeidet, er det ikke tilfeldig. Jeg er helt overbevist om at plan- og bygningsloven i framtiden vil være et av de viktigste verktøyene vi har i miljøpolitikken, og jeg er veldig overbevist om at det er viktig at vi holder fast på at kommuner og fylker har et selvstendig ansvar for å avveie ulike interesser og for selv å sørge for at miljøhensynene blir integrert i arealplanleggingen.

På samme måte har selvsagt staten et ansvar for å sørge for at sin virksomhet er tilpasset miljøet, og at det er god dialog mellom statlige myndigheter og kommunale myndigheter der staten har virksomhet. Jeg håper at vi har bidratt til å klarlegge statens interesser bl.a. gjennom de rundskrivene vi har samlet i det som nesten er blitt til en bok, og som jeg ser et behov for å rydde opp i, fordi det er svært omfattende og svært detaljert i dag.

Jeg har også lyst til å understreke at de erfaringene vi har så langt i forhold til at vi koordinerer de statlige interessene i Bjørvika og Bispevika, har vært veldig positive. Vi har, tror jeg, fått ny fart på samarbeidet mellom Byrådet i Oslo og Regjeringen den siste tiden. Men jeg tror

også det er viktig å si at en av hovedårsakene til at samarbeidet fungerer så godt, er at det blir koordinert på den måten det blir etter ønske fra Byrådet i Oslo. Det er derfor jeg har understreket viktigheten av å få det på plass.

I likhet med representanten Nybakk tror jeg at Samarbeidsforum for storbyutvikling kan bli noe veldig spennende. Det jeg prøvde å si innledningsvis, at Alna Miljøpark ikke bare skal være et eget, selvstendig tiltak, men gå inn i en større sammenheng, hvor vi prøver å trekke utviklingen i hele Groruddalen inn i dette samarbeidsforumet, tror jeg vil være et viktig bidrag. Jeg tror også at det å få et knutepunkt for lokal Agenda 21 vil være en veldig god oppfølging av det store engasjementet som befolkningen i dette området selv har vist, og vil gi dem mulighet til å være med videre i arbeidet.

La meg helt til slutt si at jeg, i likhet med flere av representantene, er opptatt av at det ofte er en nær sammenheng mellom miljøproblemer og helseproblemer. Ut fra den debatten som foreløpig har gått her i salen, er jeg nå ganske positiv med tanke på at Regjeringen har lagt fram forslag til nye nasjonale mål for luftkvalitet i forbindelse med Miljøverndepartementets budsjett, og jeg håper og tror at vi kan få enighet i denne salen om at disse nye målene skal vedtas. Det vil bety en god forbedring av miljøet, men ikke minst vil det bety en stor helseforbedring for innbyggerne i Groruddalen og resten av Oslo.

Presidenten: Da er interpellasjonsdebatten omme.

S a k n r . 2

Innstilling fra justiskomiteen om kriminalomsorgen og om forslag fra stortingsrepresentantene Jan Johnsen, Annelise Høegh og Ivar Kristiansen om redusert bruk av varetektfengsling i Norge

(Innst. S. nr. 6 (1998-99), jf. St.meld. nr. 27 (1997-98) og Dokument nr. 8:92 (1997-98))

Presidenten: Etter ønske fra justiskomiteen vil presidenten foreslå at debatten blir begrenset til 1 time og 15 minutter, og at taletiden blir fordelt slik på gruppene:

Arbeiderpartiet 25 minutter, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti og Høyre 10 minutter hver, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Venstre og Tverrpolitisk Folkevalgte 5 minutter hver.

Videre vil presidenten foreslå at det blir gitt anledning til replikkordskifte på inntil tre replikker med svar etter innlegg av hovedtalerne for hver partigruppe og etter innlegg fra medlemmer av Regjeringen.

Videre blir det foreslått at de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil tre minutter.

- Det anses vedtatt.

Vidar Bjørnstad (A) (ordfører for St.meld. nr. 27) : Kampen for et tryggere samfunn og mot kriminalitet er viktig for Arbeiderpartiet. Den enkeltes behov for trygghet, lov og orden må tas alvorlig.

Disse målsettingene kan alle fort enes om. Årsaker og virkemidler er imidlertid sammensatte og kompliserte og krever av oss politikere at vi beveger oss under overskriftene og symbolpolitikken. Det finnes ingen enkle løsninger. Vi må slå ned på kriminelle handlinger, men også motvirke og forebygge ulovlige handlinger. Jeg legger vekt på denne helhetlige politikken i kriminalitetsbekjempelsen fordi det er nødvendig, og jeg er fornøyd med at en enstemmig justiskomite stiller seg bak en slik analyse.

Arbeiderpartiet mener at en slik helhet også må legges til grunn innenfor justissektoren. I arbeidet for trygghet og rettsikkerhet utgjør politi, domstoler og kriminalomsorg en kjede hvor alle ledd krever oppfølging, også i samråd/samarbeid med andre sektorer og frivillige organisasjoner.

Behandlingen i Stortinget i dag av kriminalomsorgsmeldingen representerer den foreløpige sluttsteinen på et langvarig arbeid for en samlet gjennomgang av straffegjennomføring og kriminalomsorg. Det har ikke vært noen stor overraskelse for noen at Arbeiderpartiet har mottatt innholdet i meldingen positivt, all den stund arbeidet er blitt nedlagt over flere år, også under våre regjeringer. Men jeg vil faktisk innledningsvis påpeke den brede enighet i justiskomiteen og Stortinget om målsettingene for kriminalomsorgen og innholdet i straffegjennomføringen som meldingen legger opp til.

Det er et hovedmål at straffereaksjonene gjennomføres straks de er rettskraftige. Reaksjonene skal gjennomføres på en human måte og sikre den enkeltes rettsikkerhet og likebehandling. Samtidig må risikoen for rømminger, svikt og brudd under soning reduseres til et minimum. Et annet hovedmål for kriminalomsorgen er å legge til rette for at lovbryteren skal kunne gjøre en egen innsats for å ta ansvar for et kriminalitetsfritt liv etter soning. Disse målsettinger har jeg tatt fra en enstemmig komiteinnstilling fra i fjor høst, og de er utgangspunktet i innstillingen til foreliggende stortingsmelding. Komiteen viser til at samfunnets bruk av straff har mange formål og må avveies så vel av domstoler som av kriminalomsorgen.

Komiteen understreker at mangfoldet blant de innsatte krever en differensiert straffegjennomføring, med saklig begrunnet forskjellsbehandling innsatte imellom. Hovedutfordringen er å strukturere og målrette soningsinnhold som bedre kan legge til rette for en kriminalitetsfri tilværelse. Det er enighet om å etablere en progresjonssoning som bør kjennetegnes ved en gradvis utslusing fra lukket til åpnere soning. Her skal det legges vekt på motivasjon og egnethet hos den domfelte og foretas sikkerhetsvurdering. Brudd på forutsetningene for deltakelse skal det reageres på, f.eks. med tilbakeføring til basissoning for kortere eller lengre tid. Framtidsplaner, kontaktperson og utvikling av påvirkningsprogrammer er nødvendige bestanddeler av en progresjonssoning. Komiteen er enig i at innsatte som deltar i en slik soning, og som gjennom soningstiden har etterlevd forutsetningene, bør kunne fullbyrde deler av straffen utenfor fengsel eller institusjon i en overgangsfase mot løslatelse.

Trekk ved kriminelle miljøer kan føre til situasjoner som krever at det stilles til rådighet varetekts- og soningsplasser med høyt sikkerhetsnivå. Komiteen støtter forslaget om at det innenfor hver kriminalomsorgsregion skal være fengselsavdelinger som kan endres fra et normalt til et ekstra høyt sikkerhetsnivå.

Forholdene for psykisk syke innsatte har vært et tilbakevendende problem for fengselsvesenet, og – vil jeg heller si – bør være det for vårt helsevesen. Det har skjedd forbedringer, men fortsatt er tilbudet for innsatte med psykiske problemer ikke tilfredsstillende. Enkelte av problemene kan finne sin løsning når det nye særreaksjonssystemet iverksettes, og forslaget om egne ressursavdelinger i en del anstalter, som støttes av komiteen, kan også avhjelpe behovene.

Komiteen drøfter i denne sammenheng bruk av isolasjon i anstaltene. Bruk av enerom, om enn nødvendig i en del sammenhenger, innebærer en påkjenning for den enkelte og kan medføre helsemessige belastninger med langvarig psykiske skader som resultat. Departementet må ha en spesiell oppmerksomhet på disse forhold, spesielt knyttet til bruk av enerom for innsatte med psykiske problemer.

Flertallet i komiteen mener at muligheten for åpen soning bør utvides som ledd i progresjonssoning, men også ved direkte innsettelse. Flere kan sone under lavere sikkerhetsforanstaltninger enn det som er tilfellet i dag. Flertallet begrunner dette i at svikten ved åpen soning viser svært lave tall, og at det er få disiplinærbrudd ved bruk av åpne soningsalternativer. Åpen soning er også hensiktsmessig for å forberede overgangen til samfunnet etter soning. Men sikkerhet og egnethet skal legges til grunn, og det skal være en lav toleranse og rask reaksjon ved brudd på forutsetningene for åpen soning.

Komiteens flertall mener at hovedregelen fortsatt skal være vurdering av prøveløslatelse ved to tredjedels tid, der løslatelsen skal være en integrert del av straffefullbyrdingen. Prøveløslatelse skal ikke være en automatikk, men baseres på en individuell vurdering hvor domfelte kan pålegges ett eller flere særvilkår. Erfaringer har vist at den første tiden etter løslatelse er den mest kritiske, og komiteen er enig i at alle innsatte skal ha tilsyn en periode etter løslatelse. Stortinget har flere ganger gitt uttrykk for at brudd på tilsynsordningen må få konsekvenser. Trusselen om gjeninnsettelse i prøvetiden må være reell. For å sikre muligheten for en rask reaksjon er vi enig i at departementet bør vurdere å overføre kompetansen til å beslutte gjeninnsettelse fra domstolen til kriminalomsorgen.

Spørsmålet om å opprette et eget fengsel eller egen fengselsavdeling for utenlandske innsatte som skal utvises etter soning, er drøftet i meldingen. Flertallet i komiteen er enig med departementet i at dette ikke er en god løsning. Et eget fengsel med restriktivt soningsregime vil med all sannsynlighet kunne medføre et høyt konfliktnivå, kreve betydelige ressurser og høy bemanning.

I likhet med vurdering av nordmenn må det også foretas individuell vurdering av utlendinger når det gjelder soningsform. Effektiv kontroll av innsatte, uavhengig av

(Bjørnstad)

om det er nordmenn eller utlendinger, kan best skje ved fleksibel bruk av dagens virkemidler og ved at de tilsatte øker sin innsats i fangemiljøet.

Flertallet i komiteen er tilfreds med at samfunnsstraffer og samfunnstjeneste nå er en akseptert del av den helhetlige straffegjennomføringen. Men vi mener at innholdet i samfunnsstraffen og reaksjoner på brudd må tydeliggjøres og skjerpes. Under slike forutsetninger støtter vi at anvendelse av samfunnsstraffer kan økes.

Flertallet støtter forslaget om at retten kan pålegge domfelte å gjennomføre tilsynsprogram der muligheten for å føre kontroll med de samfunnstjenestedømte styrkes. Videre støtter flertallet at tilsynsprogram bør lovfestes som et særvilkår ved betinget dom. Det understrekes at brudd på vilkår må reageres på, men at alternativene i dag som ligger mellom advarsel og omgjøring til ubetinget fengselsstraff, er for dårlig utbygd. Flertallet ber i denne sammenheng departementet om å komme tilbake med forslag om flere reaksjonsalternativer, herunder forslag om korttidsfengsling som beskrevet i meldingen. Komiteen er på ulike premisser enig i at vi ønsker forslag om et prøveprosjekt om tilsyn med elektronisk kontroll. Flertallet bygger her på erfaringene fra Sverige, hvor ordningen nå er foreslått gjort permanent. Denne soningsformen ivaretar samfunnets sikkerhet, er en følbart frihetsbegrensning, samtidig med at skadevirkningene for den domfelte begrenses. Elektronisk kontroll må bygge på samtykke og være et alternativ til kortere ubetingede dommer, f.eks. promilledommer.

Jeg var tidligere inne på straffefullbyrdelsens innhold, hvor viktige stikkord er progresjonssoning, soningsplan, påvirkningsprogrammer og kontaktperson. En hovedutfordring er å finne fram til tiltak og metoder som kan bidra til å motvirke framtidig kriminalitet og dermed øke tryggheten i samfunnet. Det må tas utgangspunkt i individuelle behov og forutsetninger som støtter opp om domfeltes ansvar og vilje til å bryte med kriminaliteten. Det er et mål at alle straffedømte skal kunne få et relevant programtilbud. De nye mål for innholdet i soningen krever kompetanseutvikling og etter- og videreutdanning for ansatte i kriminalomsorgen. Det er full enighet i komiteen om ambisjonsnivået på dette området.

Samarbeidet med de tjenesteytende instanser vektlegges, både under soningen og med tanke på ettervernet. Likeledes vektlegges pårørende og frivillige organisasjoner som grunnlag for et sosialt nettverk. Andre talere fra Arbeiderpartiet vil ta for seg innholdet under soningen mer i detalj.

Et spesielt problem utgjør rusmisbruk for de innsatte og kriminalomsorgen. Arbeidet her må rette seg både mot kontrollvirkemidlene og tilbudet for de innsatte under soning. Når det gjelder spesielt kontrolltiltakene og spørsmålet om metadonbehandling, vil vi knytte dette til behandlingen av budsjettinnstillingen, i og med at vi har fått bl.a. handlingsplanen for kontrolltiltak relativt sent i komiteen.

Kriminalomsorgen skal ha tilstrekkelig kapasitet til å møte behovet for plasser til fullbyrdelse av straffedommer

og varetekt. Komiteen mener det er behov for rullerende planer vedrørende kriminalomsorgens kapasitetsutfordringer og volumprognoser, herunder bemanningssituasjon og bygningsmasse. Det er videre nødvendig med en planmessig gjennomgang med hensyn til rehabilitering og eventuelt utbedring av eksisterende bygninger.

På bakgrunn av behovet for varetektsplasser og ordinære soningsplasser i østlandsområdet ønsker komiteen at en starter planlegging av et nytt fengsel i Østfold.

Felles målgruppe, målsettinger og muligheter for fleksibel bruk av ulike fullbyrdelsesalternativer tilsier, slik komiteen ser det, en nærmere organisatorisk samordning av fengselsvesen og friomsorg. Det tradisjonelle skillet mellom frihetsberøvende og frihetsbegrensende reaksjoner er vanskelig å opprettholde. De er begge deler av et felles straffegjennomføringssystem. Det er grunnlaget for at vi ønsker en felles regional ledelse for fengselsvesen og friomsorg.

Som jeg nevnte innledningsvis, er det bred politisk enighet om store deler av kriminalomsorgsmeldingen. Alt dette er for å sikre samfunnet og bidra til mindre kriminalitet. Da må vi ta innover oss at dette vil kreve økte ressurser både til investeringer og bemanning. Dagens rapporter om stengte avdelinger, at stillinger ikke skal fylles ved fravær og om vurdering av nødvendigheten av aktiviteter understreker dette.

Vi må sammen bidra til at de gode intensjonene i kriminalomsorgsmeldingen og dagens innstilling ikke ender kun som verbale ønsker. Dette er en utfordring til alle partier.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Kristin Krohn Devold (H): Jeg har to spørsmål. Det første knytter seg til åpen soning. Dagens praksis er at åpen soning brukes for forbrytelser med dom på inntil seks måneder, mens komiteen vil utvide det til å kunne gjelde for dommer på inntil to år. Da er det viktig at komiteeflertallet presiserer hvilke typer forbrytelser med dom på inntil to år man mener. Tenker man seg f.eks. at alle voldtektsdømte – gjennomsnittsdom for voldtekt er på 1,9 år – etter dette skal kunne få åpen soning?

Det andre spørsmålet går på hvilke typer forbrytelser man kan idømme samfunnstjeneste. Det har vært bred enighet om at samfunnstjeneste ikke skal kunne anvendes knyttet til sedelighetskriminalitet, voldskriminalitet, familievold eller alvorlig narkotikakriminalitet. Dette ble presisert av saksordfører Tor Nymo den 26. januar 1995, da en sak om dette ble behandlet i Stortinget. Den gang sa daværende saksordfører også at det måtte overvåkes sterkt at det ikke ble en utglidning i domstolene ved at samfunnstjeneste ble benyttet for denne type forbrytelser, og at flertallet var villig til å vurdere en innstramning hvis det utviklet seg en sann praksis. Det er derfor viktig at representanten Bjørnstad på vegne av flertallet bekrefter at dette synet fortsatt står ved lag, slik at samfunnstjeneste som hovedregel ikke skal kunne benyttes for denne type alvorlige forbrytelser som her er nevnt, og som det altså tidligere har vært bred enighet om.

Vidar Bjørnstad (A): La meg ta det siste spørsmålet først, det som gjelder samfunnstjeneste. Jeg er i utgangspunktet glad for at det er full aksept for at samfunnstjeneste er en del av straffegjennomføringssystemet. Den aksepten tror jeg har sitt grunnlag i de forutsetninger som Stortinget la i sin tid, at en ikke skulle anvende samfunnstjeneste for alvorlige narkotikasaker, ulike typer voldssaker og sedelighetskriminalitet.

Jeg har også registrert av stortingsmeldingen at en gjennomgang av dommer fra Høyesterett i første halvdel av 1990-årene har vist at domstolene bruker den formen for straffegjennomføring etter forutsetningene. Vi har ikke funnet grunnlag for å gå inn her og gi inntrykk av at vi eventuelt vil foreta en innskjerping. Sånn sett er det ingen annen oppfatning fra vår side enn det Stortinget la til grunn i sin tid.

Når det gjelder åpen soning, har jeg gått igjennom litt av begrunnelsen for hvorfor vi mener det er en brukbar soningsform som det er forsvarlig å øke anvendelsen av. Jeg legger vekt på at det ivaretar formålet med straffegjennomføringen, at en har en lav svikt og at en har få disiplinærbrudd. Samtidig er noe av grunnlaget at en må ta vare på sikkerheten for samfunnet, men også egnetheten for de innsatte.

Det viser seg at det er en del domfelte som kan sone under lavere sikkerhetsforanstaltninger enn det som er tilfellet i dag. Og så lenge formålet med straffen og sikkerheten for samfunnet ivaretas, har vi ingen innvendinger mot at en også kan vurdere innsettelse av domfelte som får straffer på opp til to år, men her vil vi ikke gå inn og instruere domstolene i forhold til at enkelte typer straffer eller enkelte typer kriminalitet ikke skal kunne vurderes. Domstolene og kriminalomsorgen må ha den muligheten til å vurdere det fleksibelt i den enkelte sak.

Jan Simonsen (Frp): Jeg registrerte at saksordføreren fra Arbeiderpartiet sa at han mente at soning bør starte straks etter at en dom er rettskraftig. I merknadene aksepterer imidlertid Arbeiderpartiet en ventetid på inntil to måneder. Jeg har selv hatt et møte med en mor som traff drapsmannen til sin sønn på gaten en uke etter at denne personen hadde fått en lang straff. Det er et eksempel nå fra Hamar, hvor en person som drepte en tolv år gammel gutt, flere uker etter at han ble dømt i lagmannsretten ble observert på sin stampub drikkende øl. Jeg har snakket med en voldtatt jente som opplevde at hennes voldtaktsmann i ventetiden, som den gangen var tre måneder, benyttet tiden til å voldta en 15½ år gammel jente.

Fremskrittspartiets vurdering er at en person som er dømt for såpass alvorlig kriminalitet, umiddelbart bør fraktes fra domslokalet til en fengselscelle, enten for varetekt mens han venter på at dommen skal bli rettskyldig, for deretter å starte ordinær soning, eller for startung av soningen dersom dommen er rettskyldig.

Mitt spørsmål er: Aksepterer Arbeiderpartiet at personer som har begått alvorlige voldtakter, eller som har begått annen alvorlig kriminalitet, til og med drap, kan trefes på gaten av de pårørende til sine ofre etter at de er blitt idømt straff? Med hvilken begrunnelse er man even-

tuelt villig til å akseptere denne ventetiden på to måneder, spesielt nå når det er ledig kapasitet i fengslene og flere avdelinger er stengt?

Vidar Bjørnstad (A): Jeg tror ikke det er så stor meningsforskjell når det gjelder hovedmålet for innkalling til soning. Hovedmålet er, som det også står i meldingen, at en skal påbegynne soning av straffen straks etter at rettskraftig dom er forkynt. Men generelt vil det nok være problematisk å følge Jan Simonsens opplegg som nødvendigvis betyr at alle må kjøres fra domstolen til soning, for dommen er ikke automatisk rettskraftig, det vil alltid være en periode imellom her. Jeg synes også, som det er redegjort for både i forbindelse med samfunnstjeneste og åpen soning, at en rett og slett må ta hensyn til både straffenes ulike formål og til kriminalitetens alvor. Og om det viser seg at det tar en måneds tid før dommen blir rettskraftig, er det ikke sikkert at alle trenger å tilbringe tiden i varetekt. Men når Jan Simonsen viser til dette eksempelet, synes jeg domstolene bl.a. bør ta mer hensyn til den allmenne rettsoppfatning i forhold til alvorligheten i den forbrytelsen som er begått.

Når det gjelder vår andre målsetting, om at man her skal prøve å få begynt soning av alle dommer innen to måneder, føler jeg i hvert fall at det er den riktige veien å gå, og det viser seg at i all hovedsak starter all soning innen tre måneder. Men jeg gjentar: Hovedmålet er at alle dommer skal iverksettes – og straffer sones – straks de er rettskraftige.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til replikk.

Jan Simonsen (Frp): Jeg leste i referatet fra trontaledebatten at min kollega Jørn L. Stang anklaget Høyre for å være et parti som gjennom sin politikk i praksis stiller seg på forbryternes side. Høyres leder, representanten Jan Petersen, mente at påstanden måtte skyldes «nybegynnerner». Det er med respekt å melde et ganske arrogant svar. Jeg kan fortelle representanten Jan Petersen og andre i Høyre at jeg holdt mitt første innlegg fra denne talerstolen i 1981 – jeg er altså ingen nybegynner – og jeg har ingen problemer med å gjenta representanten Stangs påstand om at gjennom voteringer i Stortinget har Høyre sammen med andre partier i mange år stilt seg på forbryternes side. Representanten Petersen bør derfor søke en ny forklaring på hvorfor Fremskrittspartiet kom med en slik påstand. Kanskje forklaringen enkelt og greit er at den er riktig.

Det er ikke mer enn to år siden Høyre var med på å vedta et politibudsjett som førte til krise for politietaten allerede i februar måned. Høyre har i de fem årene jeg har vært medlem i justiskomiteen, stemt ned en hel rekke forslag om strengere straffereaksjoner. Og i dag kommer Høyre til å stemme ned åtte forslag fra Fremskrittspartiet som alle har til hensikt å sikre strengere straffer og et hardere regime for de kriminelle.

Gjennom dagens voteringer vil Høyre gjennom å stemme mot Fremskrittspartiets forslag stemme *for* at det skal være mulig å vente med soning selv etter at dom er

rettskraftig, og *for* at samfunnstjeneste kan brukes som alternativ for personer som har begått så alvorlig kriminalitet at de normalt skulle sone sin straff i en fengsels-celle.

Høyre vil stemme imot å gi lovhjemmel for å idømme betydelige tilleggsstraffer for fanger som rømmer fra soning, slik at det fortsatt ikke vil være noen alvorlig konsekvens dersom en fange velger å bli hjemme etter en permisjon.

Høyre vil ikke ha noen automatisk tilsynsperiode for kriminelle etter endt soning og ønsker ikke noen sentral rømningsfri behandlingsinstitusjon for personer som tar livet av andre mennesker fordi de er psykotiske. Resultatet av det siste standpunktet vil bli at flere personer risikerer å bli drept av utilregnelige personer som er sluppet for tidlig ut fra psykiatriske sykehus.

Høyre pleier å argumentere med at Fremskrittspartiets forslag er for bastante, for firkantet. Høyre vil benytte uttrykket «som hovedregel». Eksempelvis skal soning *som hovedregel* starte umiddelbart etter at dom er rettskraftig, men altså ikke alltid. Vi kjenner også den argumentasjonen fra debatten om utvisning av kriminelle utlendinger. De skal etter Høyres mening bare *som hovedregel* utvises. Høyre åpner med andre ord for en hel rekke unntak og gir gode forsvarsadvokater alle muligheter til å prosedere til fordel for at nettopp deres klient bør unntas fra hovedregelen. Faren for utglidning er med andre ord i høyeste grad alvorlig til stede. Betyr «som hovedregel» at regelen skal gjelde for 99 pst. av tilfellene, for 80 pst., 60 pst. eller 55 pst.? Grensene vil selvfølgelig med tiden bli tøyd.

Høyres kriminalpolitikk er viljeløs og slapp i likhet med Regjeringens, Arbeiderpartiets og SVs. Det er trist. For det Norge trenger nå, er en kompromissløs og hard kamp mot kriminalitet og dermed for et bedre samfunn for oss alle.

Norsk fengselspolitikk er de siste ti årene preget av fangenes interesseorganisasjon KROM. Argumentasjonen som går ut på at hensikten med straff er frigivelse og tilbakeføring til samfunnet, har ført til at ordninger med åpen soning, fri soning, permisjoner, samfunnstjeneste har fjernet det meste av straffeelementet under soning av straffer som i utgangspunktet er urimelig korte. Når straffene bare er på noen måneder, og soningen gir maksimal grad av frihet i tillegg til gratis kost og losji, arbeidstrening og studiemuligheter, forsvinner den frykten en kriminell bør føle etter løslatelse for igjen å havne bak murene. En straffereaksjon kan ikke virke preventivt med mindre den føles som en straff.

Denne utviklingen er det all grunn til å advare mot. Den bidrar til økt kriminalitet, og den fører til stor risiko for at nye mennesker kan bli ofre for kriminalitet begått av kriminelle som er ute i gatene mens de burde sittet bak lukkede dører.

Tilbakeføringen til samfunnet og treningen i å omgås andre mennesker utenfor fengselsmurene bør først starte helt mot slutten av soningstiden eller etter at soningen er avsluttet. Kombinasjonen av at en kriminell av egen erfaring har oppfattet at det faktisk er ubehagelig å sitte i en

fengselscelle, og god kontroll og oppfølging etter at dommen er sonet, er etter Fremskrittspartiets mening veien å gå. Den kollektive KROM-bølgen fra våre politiske motstandere fra Høyre til SV bør byttes ut med en fast, klar og grensesettende fangepolitikk dersom vi skal oppnå økt trygghet for lovlige samfunnsborgere.

Så til slutt en stemmeforklaring: Det gjelder innstillingens punkt V om hjemmesoning. Hjemmesoning er altså en form for husarrest og kan være positivt dersom det er et alternativ til betingede straffer. Hvis en ungdom stjeler en bil eller knuser en rute, er det selvfølgelig grensesettende at han må holdes innendørs i noen måneder og sitte i husarrest framfor å gå løs på gaten og i realiteten ikke få noen straff og bare fortsette med å stjele flere biler. Men dersom hjemmesoning gjøres til alternativ for å sone i et fengsel, vil det jo bli en betydelig liberalisering. Det vil selvfølgelig føles atskillig mer behagelig for en fange å bo hjemme i sitt eget hjem sammen med sin egen familie enn å sitte i en fengselscelle. Derfor vil Fremskrittspartiet stemme mot V og også mot liberaliseringen som det åpnes for i Høyres forslag nr. 13.

Jeg vil da helt til slutt ta opp forslagene fra Fremskrittspartiet, som er trykt i innstillingen.

Presidenten: Jan Simonsen har tatt opp de forslagene han refererte til.

Det blir replikkordskifte.

Astrid Marie Nistad (A): At Framstegspartiet ikkje er på forbrytaren si side, er eg iallfall heilt sikker på, for er det noko Framstegspartiet ser fram til, er det å kunne få lov å straffe og atter straffe og helst på nytt straffe. Så spørsmålet mitt til Framstegspartiet vert: Ser ikkje Framstegspartiet moglegheitene som ligg der til å gje ein kriminell innsett ein ny start, til å gje han ei ny moglegheit til å kunne starte på nytt, utan at ein nører opp under tanken på at ein skal ta igjen? For ved at ein stadig viser til at ein skal ha strengaste straff frå domstolane, meir disiplinærstraff i fengsla for dårleg oppførsel, så nører ein opp under at den kriminelle skal kunne ta igjen når han ein gong slepp ut, i staden for å gje han moglegheit til å finne ut at han har gjort seg skuldig i ei kriminell handling, som krev at han må starte ein ny livsførsel når han kjem ut igjen. Det kan ein ikkje gjere ved å nøre opp under at ein skal straffe og atter straffe. Då må ein spele på andre strengar hos folk, prøve å få dei til å forstå, og samtidig gje dei ei moglegheit både sosialt, utdanningsmessig og arbeidsmessig til å gå tilbake til samfunnet lovlydig.

Når det gjeld å straffe menneske, er Framstegspartiet konservativt, men når det gjeld f.eks. å ha våpen liggande i heimane eller fritt i samfunnet, då er dei sær sars liberale. Det er ikkje samanheng i politikken til Framstegspartiet.

Jan Simonsen (Frp): Så langt jeg husker, gjaldt den eneste dissensen om våpenloven mellom Fremskrittspartiet og Arbeiderpartiet spørsmålet om politiets rett til å komme på uanmeldte besøk i private hjem.

Det er selvfølgelig viktig at en fange forstår at han må starte en ny livsførsel når han er ferdig med soningen. Hvis en fange, spesielt en ungdomskriminell, skal forstå det, må han også forstå at det får en ubehagelig konsekvens å begå en kriminell handling. En ungdomskriminell som slår ned en person på åpen gate, og som bare får tre-fire måneder i fengsel for dette, slik vi har sett eksempler på, vil, når han skal sone så kort tid og soningen foregår med adgang til permisjoner, med full kost og løsjø og TV i relativt enkle soningsforhold, bare fremstå som tøff for gjengen. Når han kommer ut, er han helten. Han har vært noen ganske få måneder i fengsel. Det synes de bare er tøft. Det må få en helt annen konsekvens dersom disse fangene skal forstå at de har gjort noe galt. Den eneste måten å hjelpe disse menneskene på, er at de selv faktisk innser at de er inne på en gal løpebane.

Men det er galt å tro at Fremskrittspartiet ikke ønsker å hjelpe disse menneskene tilbake til samfunnet igjen. Jeg vil vise til vårt forslag nr. 5:

«Stortinget ber Regjeringen innføre en ordning med en fast tilsynsperiode på minst 3 måneder for fanger som har sonet mer enn 1 måneds fengselsstraff.»

Alle skal ha krav på og rett til en tilsynsperiode på minst tre måneder, selv om de bare har sonet en måned i fengsel. Men en slik tilsynsperiode innføres ikke bare for å kontrollere at de ikke begår nye forbrytelser, den innføres også for å få mulighet til å følge dem opp og gi dem hjelp på veien tilbake til samfunnet. Men denne hjelpen skal altså starte etter soning. Vi kommer jo ingen vei hvis tilbakeføring til samfunnet skal starte nesten før man har startet soningen.

Finn Kristian Marthinsen (KrF): Jeg velger å tro representanten Simonsen på hans ord når han sier at Fremskrittspartiet og han selv er opptatt av at mennesker skal rehabiliteres og føres tilbake til samfunnet som lovlidige borgere. Men det er noe underlig i måten som dette skal skje på, fordi det framstilles samtidig som om det utelukkende er én metode som er veien å gå, nemlig via strenghet og dette som går på de hardere regimer. Jeg vet ikke hvor Simonsen har dette fra, at det er den metoden som er effektiv. Er det fra stater hvor mennesker så å si er uten rettsbeskyttelse, og hvor det idømmes straffer som er så lange at de overhodet ikke har sammenheng med den forbrytelse som er begått? Hvor har Simonsen dette fra?

Det er nødvendig, synes jeg, å spørre om Simonsen og Fremskrittspartiet mener at veien til et mindre kriminalisert samfunn utelukkende går via strenghet og hardhet. Er det hovedingrediensen i Fremskrittspartiets politikk på dette området? Andre rehabiliteringsmetoder synes å være fullstendig stilt i skyggen framfor denne ene som det hamres på gjentatte ganger. Har Fremskrittspartiet noen annen tilnæringsmåte enn strenghet og hardhet?

Jan Simonsen (Frp): Først vil jeg minne Kristelig Folkepartis representant om at Fremskrittspartiet har stemt for bevilgninger både til fengselsprester og kristne, frivillige organisasjoner som virker innen fengselsvese-

net, så vi stemmer for andre ting enn bare strengere straffer.

Men vi lever i et samfunn med en stor grad av normoppløsning. Det ser vi igjen i gatevolden, i ungdomsbänder – med ungdom ned i 12-13-14-årsalderen, som er i ferd med å bli hardkokte kriminelle. Derfor er tiden nå inne for en mye sterkere grad av fasthet, for å sette grenser for disse ungdommene – i snillismens navn, for det er nettopp å gjøre disse ungdommene, kanskje en førstegangskriminell, en alvorlig bjørnetjeneste hvis vi tror de vil slutte med kriminalitet bare de får et klapp på skulderen. I dagens samfunn, med den kriminalitetsutviklingen vi har i dag, er det av hensyn til de unge kriminelle selv nødvendig å vise en langt fastere holdning enn det som har vært gjort hittil. Det burde ikke minst Kristelig Folkeparti ha forståelse for, så mye som dette partiet snakker om problemer med normoppløsning.

Kristin Krohn Devold (H): Det føles nesten som en ære når Høyre blir gjort til gjenstand for oppmerksomhet i nesten halve innlegget til Jan Simonsen. Det må jo bety at man virkelig føler konkurransen i nakken og nærmest har fått litt panikk. Men det gir meg en kjærkommen anledning til å belyse noen av de viktige nyansene som finnes mellom Høyre og Fremskrittspartiet.

Vi blir kritisert fordi at vi i våre forslagstekster bl.a. bruker ordene «som hovedregel» når vi sier hvilke straffer som skal utmåles for de ulike forbrytelser. Det er fordi vi legger vekt på at enhver domstol skal kunne vurdere det enkelte individ og det enkelte individs situasjon. Vi vil ikke ha en domstol i Norge som fungerer som en billettautomat, slik at en hvilken som helst flokk stutum-er kan sette seg inn og være dommere uten nettopp å legge vekt på de individuelle forhold, opplevelsene, som ligger bak den kriminelle handlingen. Vi kjenner til eksempler i Norge der et barn som har blitt mishandlet gjennom hele oppveksten, til slutt ender med den ulykkelige hendelsen at barnet dreper en mishandlende far. Vi kjenner situasjoner i Norge der en kone som har vært mishandlet i et langt ekteskap, til slutt ordner opp selv. I slike tilfeller er jeg veldig glad for at vi ikke har en billettautomatdomstol.

Jeg vil til slutt gi Simonsen det råd at skal man lære noe, skal man f.eks. lære tysk, er det like viktig å lære unntakene som å lære hovedreglene i tysk grammatikk. Hvis man ikke lærer unntakene blir samfunnet kunnskapsløst, flatt og et veldig lite trivelig sted å bo.

Jan Simonsen (Frp): Selv om Stortinget setter noen minimumsstraffer, vil domstolene ha en stor spennvidde å velge i. Det finnes minimums- og maksimumsstraffer, og det er opp til ti års fengsel i forskjell på straffeutmålingene, så ingen må komme og si at selv om vi setter visse minimumsstraffer for visse typer kriminalitet, er domstolene fullstendig forhindret fra å ta individuelle hensyn. Selv om man sier at ingen skal få samfunnstjeneste hvis de har begått grov vold eller sedelighetskriminalitet – absolutt ingen og det skal ikke være noen unntak – kan domstolene velge mellom et anselig antall

måneder og år når det gjelder utmålingen av selve fengselsstraffen.

Problemet med Høyres forslag er at dette som tilsynelatende er ment som innstramminger, åpner for så mange unntak at det i løpet av noen år i praksis vil føre til utglidning og ny liberalisering, slik at vi kommer tilbake dit verken Fremskrittspartiet eller Høyre ønsker å være. Høyre, som snakker om at vi ønsker å få et humant og godt samfunn, bør først og fremst tenke på at målet må være å få ned kriminaliteten og bruke nødvendige virkemidler for å nå denne målsettingen. Ellers får vi et ganske tøft, vondt og vanskelig samfunn, ikke bare for alminnelige lovlidende samfunnsborgere, men også for de mange ungdommene som vi nå er med på å legge fram den røde løperen for, og sende ut i en kriminell løpebane som vil ødelegge livet deres.

Gunnar Breimo hadde her overtatt presidentplassen.

Presidenten: Replikordskiftet er omme.

Finn Kristian Marthinsen (KrF): Stortingsmeldingen om kriminalomsorgen hadde mange ventet på i lang tid. Det var behov for å klargjøre hva og hvor vi ville med samfunnets reaksjoner på kriminell handling og atferd. Justisminister Aure fortjener honnør for raskt å ha prioritert arbeidet med saken og for det innholdet meldingen har.

Gjennom det som sies, går det tydelig fram et menneskesyn som framhever enhver persons egenverdi og krav på respekt og støtte. Dette er det viktig å ha klart for seg, ikke minst når det gjelder mennesker som har begått en eller flere forbrytelser. En kriminalomsorg som tar sikte på at mennesker skal endre holdninger og atferd, må nettopp ta utgangspunkt i respekt og egenverdi for å framelske og stimulere de positive mulighetene til forandring.

Samtidig er det nødvendig å ivareta samfunnets og ofrenes behov for beskyttelse, respekt og rettferdighet.

Etter Kristelig Folkepartis mening viser meldingen en god kombinasjon av realisme og visjonær målsetting. Vi er også svært tilfreds med den brede tilslutning Regjeringen får fra komiteen i alle vesentlige veivalg for den framtidige kriminalomsorg. I Kristelig Folkeparti har vi tro på et pedagogisk tilrettelagt og tilpasset program for rehabilitering av enkeltpersoner. Gjennomføringen av straffen skal skje med vekt på dens individualpreventive virkning og intensjon om å påvirke den domfeltes atferd for å søke å forhindre ny kriminalitet. Dette vil nødvendigvis stille store krav til medvirkning fra den domfelte. Men det innebærer også en ytterligere utfordring til de ansattes faglige dyktighet og evne til å gå inn i den enkelte forbryters ståsted for å hjelpe vedkommende til å ta nødvendig ansvar for egen rehabilitering.

I oktobernummeret av Forum skriver lederen av Norsk Fengsels- og Friomsorgsforbund at hvis justiskomiteen sier ja til at «dagliglivet i fengslene skal preges av et aktivt samvirke», må den samtidig være klar over det innlysende at et slikt prinsipp bare kan bli oppfylt der det er noen å samvirke med.

Ja, det er innlysende. Men samtidig må vi forholde oss til det faktum at kompetanseheving og nytilpassning ikke skjer ved å vri om en bryter eller kommer automatisk etter en god natts søvn. Tilføring av kompetanse og fungering i nye roller skjer derimot gjennom planmessig oppbygging og gradvis utvikling.

Det er også klart flertall i komiteen for å øke bruken av samfunnsstraffer, slik at fengselsstraff forbeholdes den grovere kriminaliteten. Men samfunnsstraffene må kun anvendes der det er forsvarlig av hensyn til samfunnets krav på beskyttelse og av hensyn til den alminnelige rettsoppfatning. En viktig nytenkning angående samfunnstjenesten er at retten i tillegg til dagens ordning med arbeidsplikt kan fastsette at domfelte må gjennomføre et tilsynsprogram. Vi tror dette vil være et egnet virkemiddel til å bidra til å sikre en kriminalitetsfri sosial tilpassning.

Enkelte andre land har høstet gode erfaringer med å la noen sone f.eks. i egen bolig under elektronisk kontroll. Når vi går inn for en tilsvarende prøveordning, er det ut fra troen på at dette vil være gunstig både for den som får sone under elektronisk kontroll, og for samfunnet, som får lavere økonomiske uttelling. Det må imidlertid understrekes at brudd på vilkårene for samfunnsstraff i alle former raskt må føre til annen og sterkere reaksjon, slik at troverdigheten til alternativet til fengselsstraff blir forsterket.

Vi tror også at den organisatoriske nyordningen vil bli til gagn både for fengselsvesenet og friomsorgen.

Den brede enighet om innholdet i Regjeringens melding om kriminalomsorgen bør være et trygt fundament for administrasjon og øvrige ansatte til fornyet og forsterket innsats til beste for samfunnet og for rehabilitering av og minsket tilbakefall blant tidligere lovbrøyttere.

Kristin Krohn Devold (H): Kriminalomsorgsmeldingen tar et lite skritt i riktig retning, og justiskomiteen forsterker i sin innstilling dette lille skrittet. Det innføres sterkere krav om konsekvenser for brudd på soningsbetingelser, samtidig som den enkelte lovbrøytter gis positive muligheter til å forbedre seg gjennom soningsforløpet.

Høyre vil at den enkelte lovbrøytter skal møtes med krav om ansvar for sine handlinger, men vi vil også at den som tar ansvar, gis en mulighet til å forbedre seg, få selvinnsett, få utdanning og kunne klare seg selv. Den som ikke tar ansvar, må oppleve en konsekvens. Pågrepelse og dom er én konsekvens, og tydelig reaksjon for brudd på straffevilkår er en annen. Derfor vil komiteen at fengselsdirektøren skal få myndighet til å gjeninnsette til soning i fengsel den som bryter vilkår for prøveløslatelse. I dag må det skje gjennom domstolene, så det komiteen foretar seg, er en forbedring og skjerpelse.

Komiteen vil også at arbeidsplikten ved samfunnstjeneste skal kunne kombineres med et tilsynsprogram slik at det blir lettere å reagere på brudd. Det er en skjerpelse. Og mange som i dag får betinget fengsel, opplever i realiteten dette som ingen straff. Også her vil vi utvide tilsynsbruken, og dermed innføre et skjerpende element.

Det at vi åpner for en prøveordning for tilsyn med elektronisk kontroll, hjemmesoning, kan gi et straffeal-

ternativ som ligger et sted mellom betinget og ubetinget dom, ved at mindre alvorlig kriminalitet kan sones ved husarrest hjemme med tilsyn. Vi har litt forskjellige premisser for denne prøveordningen, men det fremgår av komiteinnstillingen.

En av hovedkonklusjonene i innstillingen er også at brudd på vilkår for samfunnsstraff skal kunne bety korttidsfengsling i sju dager, også uten å måtte gå veien om domstolene. Dette er viktig for Høyre. Det er et riktig skritt på riktig vei.

Høyre er også tilfreds med en utvikling hvor den innsatte gis en mer individuell vurdering knyttet til soningshverdagen, der den domfelte både skal vise vilje til å bryte med kriminaliteten og gis et større ansvar for eget liv. Men, som komiteen sier, dette må balanseres med bruk av kontroll, restriksjoner og tvang hvis viljen til forbedring og viljen til å ta ansvar ikke er til stede.

Disse nye virkemidlene har som mål å motvirke tilbakefall til kriminalitet. Derfor er det viktig at tilbakefallet blir en tydelig resultatindikator for Justisdepartementet, slik at vi for fremtiden kan se hvilke straffer som virker, og for hvilke grupper kriminelle. De mildeste straffeformene er jo ment for dem som er i starten av sin kriminelle løpebane, og ikke for hardkokte gjengangerkriminelle. Dette er viktig hvis vi vil ha aksept hos folk flest for de differensierte straffeformene.

Hele komiteen sier at straffen skal sones rett etter domfellelse. Høyre og Fremskrittspartiet sier at det skal skje straks. Dette er viktig fordi det mange steder er etablert en praksis som er slik at man nærmest automatisk lar det gå uker eller måneder etter idømt straff før den domfelte blir satt i fengsel. Det gir slike utslag som Jan Simonsen nevnte fra Hamar, der en barnemorder i ukevis ble observert gående fritt i nærmiljøet til gutten som ble drept. Det er uakseptabelt, og jeg forventer at justisministeren rydder opp i retningslinjene, slik at ordet «straks» ikke blir to måneder som hovedregel, men at det blir *straks*.

Miljøet i norske fengsler har hardnet til. Vi har fått organiserte kriminelle med stort utenlandsk innslag. Vi har også grupper av innsatte med store atferdsavvik, psykiske problemer, slik vi kjenner det fra bl.a. Ila landsfengsel.

Komiteen støtter derfor både planene om flere sikkerhetsavdelinger for den hardeste typen kriminelle, slik at disse kan isoleres og om nødvendig flyttes for å ivareta sikkerheten, og vi støtter arbeidet med ressursavdelinger for innsatte med atferdsavvik.

Et økende problem er også at psykisk utviklingshemmede kan være strafferettslig tilregnelig og bli plassert i fengsel i fremtiden. Det gir ganske store utfordringer for fengselsvesenet.

Det er også et ansvar å beskytte samfunnet mot personer som har begått alvorlig kriminalitet, men som ikke anses å være strafferettslig tilregnelige. Dette ansvaret ligger i dag under helsevesenets. Mediene har omtalt flere saker der drapsmenn som er vurdert ikke å være strafferettslig tilregnelig, slippes ut på gaten få uker etter at de er sendt inn på psykiatrisk institusjon, grunnet mangel på

plass. Politifolk forteller om helgetransporter med farlige personer som truer omgivelsene, til psykiatrisk institusjon, der disse blir sluppet fri og faktisk kommer tilbake til hjembygden før polititransporten. Lensmenn forteller om ubalanserte personer som på det groveste truer kvinner og barn, men som sykehusene nekter å ta imot hvis ikke lensmennene stiller med politivakt – hvilket de ikke har ressurser til.

Selv om dette sorterer under Helsedepartementet, ber jeg om at justisministeren tar et initiativ overfor helseministeren for å forsikre seg om at det lages et tilbud til denne gruppen farlige og uberegnelige personer, slik at vi har den nødvendige tryggheten i samfunnet vårt, for det har vi ikke i dag.

Komiteen er uenig i synet på åpen soning. I dag er det fortrinnsvis fanger med en straff på inntil seks måneder som kan få sone i åpent fengsel, mens komiteflertallet åpner for at det kan skje ved dommer på inntil to år. Det jeg er redd for, hvis ikke Justisdepartementet eller flertallet presiserer dette tydeligere, er at vi nærmest kan få en hovedregel der voldtektskriminelle, som nå får gjennomsnittlig 1,9 år i straff, går rett inn til åpen soning. Det tror jeg vil svekke samfunnets tillit til oss og til rettssystemet. Her hviler det altså et stort ansvar både på justisministeren og på flertallet for i hvert fall å få avgrenset hvilke typer kriminelle vi her tenker oss skal gå rett inn i åpen soning.

Komiteens flertall strammer videre inn dagens praksis med prøveløslatelse, og det er bra. I dag har det vært slik at alle nærmest prøveløslates etter 2/3 av soningstiden, uansett. Nå sier flertallet at det skal være en individuell vurdering av hver enkelt. Hvis man bryter betingelsene for prøveløslatelse, skal det ha som konsekvens gjeninnsettelse, sier flertallet, og det er bra.

Høyre vil likevel gå enda et skritt lenger og si at prøveløslatelse er noe en skal gjøre seg fortjent til ved god oppførsel, og det er ikke noe som i utgangspunktet alle kan regne med å få.

Høyre er glad for at komiteen tydeliggjør de straffende elementene i de ulike straffeformene, og vi er fornøyd med å skjerpe reaksjonene.

Allerede i 1991-92 sa en enstemmig justiskomite at brudd på f.eks. samfunnstjeneste skulle føre til at saken ble brakt for retten for å bli omgjort til soning i fengsel. Dette har ikke skjedd. Her er det viktig med en skjerpelse. Det er viktig at de som ikke møter opp til samfunnstjeneste, som skulker og gir blaffen, opplever at de i praksis da blir sendt tilbake til ubetinget fengsel.

Jeg fikk heldigvis en forsikring fra saksordfører, som bekrefter at det synet som komiteen tidligere har stått sammen om, nemlig for hvilke typer kriminelle handlinger samfunnstjeneste ikke er egnet, fortsatt gjelder. Det fikk jeg bekreftet i hans innlegg, og da behøver jeg ikke å dvele lenger ved det.

Når det gjelder hjemmesoning, som er det nye, ser Høyre klare prinsipielle betenkeligheter ved det. Det er store forskjeller ved den enkeltes boligstandard, og for mange av oss vil ikke det å sone hjemme i egen sofa bli oppfattet som noe særlig straff. Det kan til og med tenkes at det er enkelte av oss som vil se på det som et stort

pluss å få lov å sitte hjemme på kveldene – i hvert fall nå når vi går inn i Stortingets budsjettinnspurt.

Til slutt: Vi har også i komiteen behandlet forholdene for de varetektsinnsatte. Jeg er glad for at varetektssituasjonen i Norge nå har bedret seg ved at varetektstiden for den enkelte går ned. På den annen side er det viktig at det også er tilstrekkelig varetektsplasser tilgjengelig for de gjengangerkriminelle, som bl.a. Oslo-politiet nå prøver å ta raskere og få raskere opp til doms. Jeg regner med at justisministeren kan gi oss forsikring om at slike plasser vil finnes.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Ane Sofie Tømmerås (A): Jeg går ut fra at representanten er enig i at hele kriminalomsorgen er innrettet mot voksne og voksenverdenen, at rehabiliteringen og ansvarliggjøringen skal skje på voksnes vis og på de voksnes premisser enten vi snakker om kriminalomsorg i anstalt, i frihet eller de ulike programmene. I det bildet er det ganske oppsiktsvekkende å lese i Dagbladet den 13. oktober at representanten Devolds partikollega, Bjørn Hernæs, sier at han slett ikke vil avvise ideen om å senke den kriminelle lavalderen til 12 år – 12 år!

Jeg vil gjerne ha en avklaring fra Høyres justispolitiske talskvinne om det er så at denne halvdel av Høyres fraksjon i justiskomiteen har snakket på vegne av Høyre. Hvis det er tilfellet, er det jo merkelig at vi ikke finner spor av den holdningen i denne innstillingen til kriminalomsorgsmeldingen. Det er merkelig at vi ikke finner noen vurderinger rundt de spesielle hensyn som nødvendigvis måtte ligge der om vi skulle ha barn inn i den ordinære kriminalomsorgen.

Vi har egne avsnitt som omhandler spesielle grupper i kriminalomsorgen, nemlig kvinner, utlendinger som skal utvises etter endt soning, syke, psykiatiske pasienter. Men barn har vi ikke omtalt, og det er jo ganske enkelt fordi vi andre trodde at det var omforent enighet om at barn ikke har noe i den ordinære kriminalomsorgen å gjøre, at den kriminelle lavalderen ikke skal settes så lavt at barn åker inn i det systemet. Hvis Høyre går inn for noe sånt, overrasker det meg at de gjør det uten at det er lagt til grunn noen etiske vurderinger og noen praktiske vurderinger. Ta bare en slik ting: Hvor i lufttegården skal man kunne sette lekeapparatene?

Kristin Krohn Devold (H): Jeg kan berolige representanten Tømmerås med at når vi i vår innstilling til kriminalomsorgsmeldingen ikke omtaler tiltak for 12-åringer i fengsel, er det fordi Høyre mener at der skal ikke 12-åringer være. Vi har en strafferettslig minstealder på 15 år i Norge. Høyre har ment at den kan senkes til 14 år, men det er da et sett av straffealternativer i tillegg til fengsel som også kan anvendes. I Norge i dag praktiseres lovverket slik at det er uhyre sjeldent at folk under 18 år i det hele tatt sitter i fengsel, selv om det er visse tilfeller der både 16-, 17- og 18-åringer blir mordere. Og sånn sett fins det noen tilfeller der de sitter i fengsel.

Det man likevel kan dvele litt ved når en får det spørsmålet, er om Stortinget gjør nok for å hindre en kriminell løpebane for barn og unge. Det gjør vi ikke. Antakeligvis har det blitt slik at man ikke engang utnytter den straffettslige minstealderen vi har i dag. Vi leser stadig i avisene om knivstikkingsepisoder både med 16- og 17-åringer involvert, som faktisk finner sted uten at det får en konsekvens. En ting er at skoleverket føler at de mangler virkemidler for å kunne gripe inn. Rektorene sier at de ikke lenger har adgang til å utvise elever som opptrer voldelig og truende. Der bør kanskje Stortinget være seg sitt ansvar bevisst. Politiet unnskylder seg ofte med at disse er så unge at man derfor kanskje ikke griper inn og får stoppet i starten det som ingen kan akseptere, nemlig at også barn og unge kan terrorisere og drepe sine jevnaldrende. Vi kan aldri tåle at det skjer uten at det får en konsekvens.

– Der var tiden ute. Det er mulig jeg får ta et treminuttersinnlegg i tillegg.

Jan Simonsen (Frp): Jeg beklager, jeg skal over på et nytt tema.

Komitelederen snakket om problemene med personer som er utilregnelige i gjerningsøyeblikket og derfor ikke kan dømmes til fengselsstraff. Stortinget har tidligere vedtatt at disse personene skal kunne dømmes til psykiatrisk behandling i sine hjemfylker. Reglene er i dag slik at de første ukene skal behandlingen skje i en psykiatrisk institusjon, men deretter kan den behandlende lege skrive dem ut, slik at de kan bo hjemme og komme til behandling i institusjonen. Når vi så vet hvilket press det i dag er på det psykiatriske helsevern, med altfor få behandlingsplasser, er det etter min vurdering en reell fare for at de fleste vil bli skrevet ut for tidlig, før de er 100 pst. friske. Vi vet jo at personer som har vært i psykiatiske institusjoner og blitt utskrevet for tidlig, har stått bak en relativt stor prosent av antall drap i Norge. Det finnes dessverre også eksempler på at disse pasientene har tatt sitt eget liv.

Så mitt spørsmål er derfor hvorfor Høyre ikke kan støtte Fremskrittspartiets forslag om å bygge en riksdekkende sentralinstitusjon for de personene som ikke kan dømmes til fengsel fordi de er utilregnelige, hvor de kan få behandling i et fengselslignende miljø som er rømningsfritt – men det skal selvfølgelig være en behandling sinstitusjon – og hvor man er sikker på at de ikke slipper ut i samfunnet igjen før de er 100 pst. friskmeldt.

Kristin Krohn Devold (H): Det temaet Jan Simonsen tar opp, er veldig viktig, og jeg tror det fremgikk av mitt hovedinnlegg at jeg deler bekymringen hans for situasjonen – det var derfor jeg brukte såpass mye tid på å beskrive denne gråsonen mellom Sosial- og helsedepartementet og Justisdepartementet. Eller for å si det på en annen måte: Det er ikke egentlig en gråsoner heller, fordi personer som ikke er strafferettslig tilregnelige, hører inn under Sosial- og helsedepartementets sektor, mens personer som er strafferettslig tilregnelige, hører inn under Justisdepartementets sektor. Problemet er at det fins et tilbud i den ene sektoren, men ikke i den andre. Og det er

et problem for befolkningen. Men om svaret ligger i det ene alternativet som Fremskrittspartiet lanserer i sitt forslag i innstillingen, en institusjon for dem som i realiteten er syke, er et åpent spørsmål. Det ville også være tvilsomt om justiskomiteen skulle opprette institusjoner på helsekomiteens område.

Derfor har Høyre ment at det det er ryddigst å gjøre i denne omgang, er å be justisministeren ta et ansvar for at de personene det gjelder, ikke blir kasteballer mellom de to systemene. For både ved komiteens besøk på Ila og vår kontakt med lensmannsbetjenter, politikammer osv., som jeg ramset opp i mitt innlegg, slås det gang på gang fast at det i helsevesenet ikke er det tilbudet det skal være for disse personene. Alvorlige drapsmenn sendes ut etter tre uker i psykiatrisk institusjon. Politiet er fortvilet, nærmiljøet er fortvilet. Derfor er det ikke nok at vi som sitter i justissektoren, vasker hendene våre og skylder på helsevesenet, vi må også ta et initiativ overfor dem, slik at vi får løst problemet for dem det gjelder.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til replikk.

Tor Nymo (Sp) (ordfører for Dokument nr. 8:92 for 1997-98): Når Stortinget i dag behandler St.meld. nr. 27 for 1997-98, tror jeg samtidig vi legger grunnlaget for en fremtidsrettet kriminalomsorg tilpasset de utfordringer denne viktige delen av strafferettspleien står overfor.

Som andre har vært inne på, er det en melding som har latt vente på seg svært lenge, altfor lenge, vil nok de fleste hevde. I min tid i justiskomiteen tror jeg samtlige justisministre, og det er ikke få, har bebudet at kriminalomsorgsmeldingen var like rundt hjørnet – uten at noe skjedde.

Det er imidlertid historie nå, og det er all grunn til å takke departementet for godt utført håndverk. Så vidt jeg har kunnet registrere, er meldingen godt mottatt i alle miljøer. Sakens ordfører, som også fortjener ros for vel utført arbeid, har fra denne talerstol hatt en grundig gjennomgang av meldingen og innstillingen. Jeg skal derfor nøye meg med noen synspunkter på deler av innstillingen.

Jeg er glad for at det foreligger stor grad av politisk enighet om hovedlinjene i meldingen.

Kriminalomsorgen er en del av samfunnets maktapparat. Det er derfor viktig å slå fast at kriminalomsorgens beslutninger fortsatt skal forankres i et human og demokratisk verdigrunnlag.

Det er grunn til å slå fast at kriminalitet krenker grunnleggende samfunnsverdier og rammer både fellesskapet og enkeltmennesker. Kriminalitet skaper trygghet og forringer livskvaliteten for svært mange mennesker. Materielle ødeleggelser, fysiske skader og psykiske belastninger som følge av lovbrudd skaper store og til dels varige problemer.

Kriminalomsorgens oppgaver bygger på at lovbruterne skal straffes, og at samfunnet skal beskyttes. Samfunnsbeskyttelsen på kort sikt dekkes ved sikkerhets- og kontrollnivå som etableres for å hindre svikt, mens samfunnsbeskyttelsen på lang sikt ivaretas ved de virkemidlene som tas i bruk for endret handlingsmønster og en kriminalitetsfri tilværelse. På bakgrunn av at utviklingen

i kriminelle miljøer kan føre til situasjoner som krever at det raskt må stilles til rådighet varetekts- og soningsplasser med særlig høyt sikkerhetsnivå, er det grunn til å merke seg at en enstemmig komite støtter departementets forslag om at det innenfor hver kriminalitetsomsorgsregion skal være fengselsavdelinger som i løpet av kort tid skal kunne endre regime fra et normalt til et ekstra høyt sikkerhetsnivå.

Alle partier i komiteen, med varierende premisser, ser positivt på bruk av samfunnstjeneste som et element i et vidt spekter av straffealternativer. Det er viktig å merke seg at komiteens flertall mener at selve innholdet i samfunnsstraffen og reaksjoner på brudd på vilkårene må tydeliggjøres og forsterkes.

En enstemmig komite støtter Regjeringens forslag om å utarbeide individuelle soningsplaner med tiltak som kan hjelpe de innsatte til å føre et lovlydig liv, der det må fokuseres særlig på de domfeltes eget ansvar for sitt kriminelle handlingsmønster og vilje til eget ansvar for å endre sin kriminelle atferd.

I Senterpartiet er vi svært tilfreds med komiteens tilslutning til Regjeringens forslag om en endret organisasjonsstruktur som kan gi grunnlag for desentralisering av oppgaver og beslutningsmyndighet og en fleksibel bruk av midler og personell.

Siden jeg har vært saksordfører for Dokument nr. 8:92 for 1997-98, vil jeg helt til slutt bare vise til den enstemmige innstillingen som konkluderer med at det pågår ulike arbeider i Justisdepartementet som omfatter problemene knyttet til varetektsfengsling. Komiteen fant det på denne bakgrunn hensiktsmessig å vurdere resultatet av det arbeidet før en tar konkret stilling til forslaget frem satt i Dokument nr. 8:92.

A u d B l a t t m a n n hadde her overtatt presidentplassen.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Jørn L. Stang (Frp): En samlet komite, inkludert representanten Nymo, gir i komiteens innledende merknader uttrykk for at straffereaksjonene bør gjennomføres straks de er rettskraftige, og det understrekes også at en rask reaksjon kan virke forebyggende på ny kriminalitet. Likevel gir representanten Nymo i et annet kapittel uttrykk for at han ønsker at straffereaksjoner kan iverksettes innen to måneder etter at dommen er rettskraftig. Representanten godtar dette som et resultatmål for gjennomføringen av straffen.

Det virker urimelig og uakseptabelt at en straffedømt skal vente på innkalling til soning i to måneder. Imens kan en farlig straffedømt begå ny alvorlig kriminalitet, som det finnes flere eksempler på, eksempelvis voldtektsmenn som begår ny voldtekt. Det er en alvorlig belastning for ofrene å kunne risikere å treffe den straffedømte i omgivelsene i dagene etter at rettskraftig dom er avsagt. Dette beviser at representanten Nymo ikke har ofrene og ofrenes situasjon tilstrekkelig i tankene når straffereaksjoner er til behandling. Det stadfestes vel

egentlig når representanten slår fast at hovedregelen må være at «ingen straffedømt skal sone under strengere forhold enn det som er sikkerhets- og kontrollmessig nødvendig».

Tor Nymo (Sp): Jeg kunne ha nøydt meg med å referere til det svar som saksordføreren gav på et nesten identisk spørsmål her tidligere.

Når representanten Stang forsøker å utlegge det slik at det er mitt og mitt partis ønske at iverksettelsen av soning ikke skal skje før om to måneder, er det selvfølgelig konkret feil. Hovedregelen er, som saksordføreren har gitt uttrykk for, at soning skal iverksettes straks rettskraftig dom foreligger. Og med all respekt: Det som står om at soning nå skal iverksettes innen to måneder, er – det må representanten Stang være enig i – en klar forbedring i forhold til det som har vært.

Ågot Valle (SV): På mange områder er SV enig i flertallets konklusjoner. Vi er glad for at flertallet sier så klart fra om at det skal legges større vekt på innholdet i soninga, på progresjonssoning, på påvirkningsprogram, på soning i åpen anstalt og på samfunnstjeneste.

Vi mener imidlertid at modellen for soning i anstalt burde vært som i Danmark og Sverige, der utgangspunktet er soning i åpen anstalt, og innsetting i lukket anstalt må begrunnes. To tredjedeler av soningsplassene i Danmark og Sverige er nettopp i åpen anstalt. Komiteen og Tor Nymo legger stor vekt på soning i åpen anstalt, og jeg oppfordrer Nymo til å se godt på det forslaget vi legger fram.

Så vil jeg utfordre Nymo til med kritisk sinn å se på forslaget i statsbudsjettet om å legge ned hjelpefengsla i Vik og i Kongsberg, og det gjør jeg fordi premissene jo legges nettopp i denne meldinga.

SV er enig med Fengselstjenestemannsforbundet, som foreslår at fengslet i Kongsberg iallfall bør vurderes til å bli et kvinnefengsel, fordi kvinner da får flere differensierte soningsmuligheter. Fengslet i Vik bør opprettholdes fordi også lovovertredere på Vestlandet skal ha en sjanse til å holde kontakten med nettverket sitt. Videre er dette et fengsel, etter de opplysninger vi har fått, med lite rusmiddelmisbruk, få konflikter og høy grad av tillit og kontakt mellom innsatte og ansatte. I en differensiert og desentralisert kjede har dette fengslet sin plass, og da venter jeg med stor spenning på Senterpartiets og Tor Nymos innstilling til dette.

Tor Nymo (Sp): Jeg er glad for at representanten Valle gir uttrykk for at også hennes parti, SV, støtter hovedlinjene i meldingen. Det forsterker det inntrykket de fleste av oss har, at meldingen er svært bra.

Hun tar fram at hun skulle ønske en kunne hatt et opplegg som i Danmark, der, som hun sa, «utgangspunktet er soning i åpen anstalt». Vi har også vært en del rundt i Norden og sett på hvordan de gjør det med soning, og hva slags soningstilbud de har til de innsatte. Men vi føler oss, også etter de besøkene, overbevist om at den må-

ten vi organiserer det på her i Norge, i hvert fall ikke er dårligere enn det de har i våre naboland.

Så til det konkrete spørsmålet om nedlegging av fengslene i Kongsberg og Vik. I meldingen får vi en god oversikt over volumet av fangene i dag, og vi får også prognoser om den fremtidige utvikling. Vi vet at det i dag er ulik utnyttelse av kapasiteten i våre fengsler, og at det bl.a. er en del fengselsavdelinger som ikke er i drift. Det representanten Valle spør om, er forhold som angår behandlingen av statsbudsjettet, og vi vil få rikelig anledning til å komme tilbake til det. Vi har også hatt besøk fra de distriktene som representerer de to fengslene som her konkret er nevnt, så vi føler at vi har fått et beslutningsgrunnlag som setter oss i stand til å treffe de avgjørelser som vi mener er riktige, når den tid kommer.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til replikk.

Ågot Valle (SV): Først vil jeg gjerne gi berømmelse til komiteen som har lagt opp til en veldig differensiert og flott debatt.

Den største utfordringa for kriminalomsorgen sett fra vår side er å bidra til å redusere tilbakefallet til kriminalitet etter soning. Derfor støtter SV i utgangspunktet de verdiene og prinsippene og hovedmål og resultatmål som kriminalomsorgsmeldinga legger til grunn. Straffen skal ha som formål å motvirke samfunnsmessig uakseptable handlinger og bidra til å opprettholde lovlydighet og moralske standarder.

SV mener også at en forutsetning for god rehabilitering er at det er mulighet for rask dom og soning. Det må medvirke til å få en effektiv bruk av ledig fengselskapasitet. Vi skal også sørge for en differensiert straffegjennomføring, en straffegjennomføring som virker.

SV mener at man må vurdere innføring av soning etter det systemet som en har i Danmark og i Sverige, hvor utgangspunktet, som jeg sa i siste replikkordskifte, er åpen soning. I dag finnes 900 åpne plasser i norske fengsler, og i tråd med økt bruk av progresjonssoning og bruk av påvirkningsprogram og andre opplegg bør man vurdere disse landenes system også for Norge.

SV mener også at det er viktig at påvirkningsprogrammene og andre fagopplegg ikke begrenses av ressursmessige grunner. For å få til mer effektive opplegg må man også bidra til en styrking av Kriminalomsorg i frihet. I tillegg er det etter vår mening viktig å ha et tett samarbeid med skole og arbeidsmarked. Statens utdanningskontor i Hordaland påpeker at innsatsen for å bedre straffedømtes muligheter til utdanning og arbeid må bli større og bedre samordnet. Det bør derfor settes i gang omfattende samarbeidsprosjekt mellom de forskjellige departementer og Arbeidsdirektoratet. Det må via dette legges til rette for videre arbeid og utdanning etter løslatelse.

SV mener også at det er viktig å sette i gang tiltak for å endre og forbedre arbeidstilbudene for kvinner i fengsel, slik at også kvinner kan få en sjanse til å kvalifisere seg til arbeid etter soning.

SV er også opptatt av rettssikkerhetsprinsippet og mener at det må sikres ved at domstolen fremdeles må bru-

kes ved gjeninnsettelse i lukket anstalt ved brudd på vilkår. Dette er en avgjørelse som etter vår mening ikke kan ligge til fengselsdirektøren, da det ikke kan ses som en administrativ avgjørelse. I tillegg mener SV at det bør opprettes en uavhengig og frittstående klagenemnd for viktige enkeltsaker, som skal ivareta de innsattes rettssikkerhet. Det må også etter vår mening gjøres endringer i rettshjelpslova slik at det gis fri rettshjelp i saker vedrørende fullbyrdelse av straff.

SV vil i denne omgangen gå imot bruk av korttidsfengsel, og vi ønsker at de sanksjonsmulighetene man allerede har, skal brukes på en effektiv måte.

Når det gjelder bruk av elektronisk kontroll, ser vi at det kan være en ordning med fordeler, men vi ønsker samtidig å peke på at dette kan bidra til klasseskille, og at det pålegger familiene større byrder. Derfor er det viktig at den straffedømtes familie kommer inn med samtykke, sjøl om dette skal være en frivillig ordning.

SV er meget opptatt av at det også satses på forebygging av kriminalitet, og vi syns at dette er blitt aktualisert igjen den siste uka. Effektiv forebygging betyr mange ting, det betyr også en økt satsing på politiet og midlertidige stillinger som gir muligheter for økt synlighet ute og økt kapasitet til virkelig forebyggende arbeid blant unge.

Oslo politikammer opplyser at 3 pst. av ungdommen står for 80 pst. av kriminaliteten. Mange steder foregår det et samarbeid mellom politiet og andre instanser og organisasjoner, og etter vår mening må det gis større mulighet for slikt samarbeid. I Loddefjord bydel i Bergen foregår et slikt samarbeid med godt resultat. I Manglerud politidistrikt er politiet opptatt av kriminalitetsforebyggende arbeid blant ungdom, og er ute fast en gang pr. uke på de 14 skolene i distriktet. Dette er en integrert del av det arbeidet som foregår i bydelene i distriktet, og dette har gitt et godt resultat.

SV ønsker større fokusering på – og mer ressurser til – også andre tiltak i forhold til de unge. I et kriminalitetsomsorgsperspektiv er dette vel anvendte midler.

Til sist vil jeg fremme de forslagene som nå er omdelt på representantenes bord.

Harald Hove (V): I og med at Venstre ikke er representert i justiskomiteen, er det vel riktig å starte med å gi en klar ros og honnør både til stortingsmeldingen og komiteinnstillingen. Saksordføreren gav uttrykk for at det er en bred tilslutning til hovedprinsippene i meldingen. Og så langt det i alle fall gjelder Arbeiderpartiet, regjeringspartiene og vel også SV, er det riktig å gi uttrykk for det.

Når det gjelder Fremskrittspartiets dissenser, vil jeg klart si fra om at de er av en slik karakter at skulle man ha fulgt dem, ville vi ha hatt med en helt annen kriminalomsorg og straffegjennomføring å gjøre enn det de øvrige partiene går inn for.

Når det gjelder Høyre, kan man kanskje være litt mer i tvil om hvordan man skal karakterisere partiet. Men slik det fremtrer i innstillingen, er det vel riktig å si at også Høyre er med på det som betegnes som rimelig bred enighet. Det er kanskje i spørsmålet om prøveløslatelse

man egentlig reelt finner den største uenigheten med Høyre.

Jeg vil gjerne gi uttrykk for at Fremskrittspartiets kraftige utsagn mot Høyre i hovedinnlegget bør Høyre ta som en kompliment. Jeg tror jeg vil si det slik at jeg sjelden har hørt at Høyre har fått så klare komplimenter og så mye ros fra andre enn Høyre-folk. Til Fremskrittspartiet får man også si at generelt mindre bruk av samfunns-tjeneste og et strengere strafferegime trolig vil føre til langt flere straffbare handlinger – til det som egentlig er realiteten – så det Fremskrittspartiet prøver å gi uttrykk for, nemlig at vi andre på en måte er på forbryternes parti, blir en fullstendig misforståelse og et feilspor i debatten.

Forslag vedrørende varetekt er også en del av saken. Stavanger Aftenblad hadde på nyåret en lang og informativ artikkelserie om bruk av varetekt i Norge i forhold til i andre land. Det som kom fram der, og for så vidt også gjennom kunnskap på annen måte, viser at situasjonen i Norge langt fra er tilfredsstillende når det gjelder bruk av varetekt. Det er trolig for mange som settes i varetekt, og altfor mange har altfor lang tid i varetekt. Komiteen viser her til departementets arbeid med dette spørsmålet, og jeg har lyst til å gi uttrykk for at det er grunn til å ha tillit til Justisdepartementet når det gjelder disse spørsmål. Noe av det første justisministeren gjorde, var å sende ut et rundskriv vedrørende bruk av politiarrest, noe som i komiteinnstillingen får en svært positiv omtale. Men i forhold til dette spørsmålet vil jeg gi uttrykk for at det er viktig med en oppfølging, både med hensyn til kapasitet i ulike ledd og det å ha øye for eventuelle lovendringer som måtte være nødvendige for å få en endring på dette.

Når det gjelder hovedsaken i meldingen, økt bruk av samfunnstjeneste, er både det meldingen og det komiteinnstillingen gir uttrykk for, positivt. Det er videre positivt at flertallet så klart gir uttrykk for at man vil opprettholde dagens ordning med prøveløslatelse, og det er positivt med større muligheter for differensiering med hensyn til soningsformer. Men når det gjelder spørsmål knyttet til samfunnstjeneste og prøveløslatelse, og for så vidt også til betinget dom, har man konsentrert mye oppmerksomhet omkring vilkår, tilsyn og eventuelle reaksjoner ved brudd på vilkår. Det kan nok være riktig å få en mer effektiv oppfølging og klarere sanksjoner ved brudd på vilkår. Men det er da viktig å understreke at det sentrale blir hvordan vilkårene utformes, og at det er viktig å ha for øye at disse må være realistiske og på et vis ikke idealistiske. Det at man skal ha sterkere – og jeg vil velddig klart understreke også mer fleksible – sanksjoner ved brudd på vilkår, er i denne sammenhengen viktig. Jeg tror det er et poeng at man ved brudd på vilkår ikke kommer i den situasjonen at det blir et enten – eller.

Videre vil jeg understreke viktigheten av overgangen mellom soning og løslatelse, og det at man er så sterkt opptatt av dette i meldingen, er sentralt og viktig.

Ellers vil jeg til slutt si at når det gjelder spørsmålet om en elektronisk overvåking, er det viktig å være oppmerksom på at man ikke må bli så teknologifrelst at man

her går inn på ordninger hvor man blir for omfattende i sin kontroll.

Ane Sofie Tømmerås (A): Jeg tror dette må være den mest etterlengtede melding på lenge som vi har behandlet her på Stortinget. Arbeidet med den startet jo så smått allerede i 1993. Måten som denne meldingen har blitt til på – den har vært til diskusjon i ytre etat hos dem som skal jobbe med den, allerede lenge før den var ferdig, og de har kommet med gode innspill – gjør at deler av meldingen allerede er i gang med å bli gjennomført ute i virkeligheten. Det sier jeg *heldigvis* til, for tiden er nå overmoden for den reformen og det nye som ligger i denne meldingen.

Jeg har lyst til å sitere en klok og reflektert mann som har lang erfaring fra innsiden av fengselsmurene. Han sier:

«Det er klart at straff må følge forbrytelse, men det er like klart at det moralske og fysiske ikke må forsømmes og forfalle mens man sitter inne.»

Han er også spesielt opptatt av de unge, og sier derfor: «Og der bak murene blir unge gutter og piker lært opp i forbryterfaget av eldre og erfarne rever som forteller dem hvilke dumheter de gjorde da de ble tatt og hvordan de skal gå fram neste gang for ikke å bli oppdaget.»

Dette er sitater som kunne ha vært hentet rett ut fra 1990-tallets debatt om kriminalomsorgen, men det er faktisk hentet fra 20-tallet – fra 1820-tallet! Det var legendariske Gjest Baardsen som sa dette i 1827. Jeg synes det er et tankekors at de betraktningene og den kritikken han hadde av systemet, er akkurat like gyldige 170 år senere. Riktignok har vi mindre jern i cellene og mindre rotter, og det er mer mat og mykere senger, men bortsett fra det er det rent prinsipielle og systemet sannelig ikke mye endret siden Gjest Baardsens tid, bortsett fra de helt siste årene. At det å straffe og oppbevare dem som har gjort en kriminell gjerning, skal gå foran rehabiliteringen, det å få dem på beina og lage individuelt tilpassede opplegg, er akkurat det samme i dag som da Gjest Baardsen hersket innenfor murene.

Arbeiderpartiet har hevdet lenge – i mange år – at det å hindre tilbakefall må være det primære. Vi vet at åtte av ti som blir dømt, er tidligere straffet. Det å sette inn støtet her, vil gjøre at alle sparer. Det vil spare enkeltmennesket for lidelser, og det vil spare politiet, rettsvesenet og kriminalomsorgen for mye jobb. Men det krever et helt annet innhold i soningen og andre reaksjoner. Vi må ha individuelt tilpassede opplegg for å få kriminelle til å ta ansvar. Da er det oppløftende og også oppsiktsvekkende at en samlet komite er helt enig i det, også Fremskrittspartiet. Det Arbeiderpartiet tok opp på 1970-tallet, og som ble karakterisert som sjokkerende radikalt, er nå noe et samlet storting stiller seg bak.

Fremskrittspartiets Jan Simonsen har som vanlig gjort noen politisk schizofrene øvelser her i dag for å prøve å gi et annet inntrykk. Men det står jo svart på hvitt i innstillingen at også Fremskrittspartiet går inn for at vi skal ha soningsplaner fra dag én, soningsplaner med sikte på tilbakeføring til samfunnet. Også Fremskrittspartiet går

inn for utslusingsystemer og progresjonsrettet soning for å få en stadig mer normal tilværelse fram til løslatelsen. Alle sammen – også Fremskrittspartiet – går inn for at man skal kunne fullbyrde deler av straffen helt utenfor fengselsanstalten til tross for at man har en ubetinget dom.

Men dette må følges opp. Denne reformen må vi nå sørge for ikke bare blir fine ord i en melding og i en innstilling. Den må følges opp med økonomi. Komiteen peker da også flere steder på at dette koster. Vi er i en unik situasjon med en politisk enighet om en stor reform, samtidig som det er idealisme ute blant dem som skal gjennomføre den. Det må vi ikke kvele med ikke å tilføre nok penger og folk. Det må følges opp gjennom kompetanse. Det stilles nye krav til betjenter og hva de skal make. Det krever et nytt utdanningssystem, og jeg vil understreke at komiteen har sagt at reformene på det området må skje i samarbeid med de ansatte.

Helt til slutt: Det må også følges opp gjennom kapasitetsutvidelse, og da vil jeg peke på at det var meget klokt å si at vi trenger en ny stor fengselsanstalt i Østfold.

Statsråd Aud-Inger Aure: Det er ikke hver gang jeg står på denne talerstolen at det er lett å være justisminister, men i dag er det en *god dag* for meg. Jeg tror også at det er en god dag for alle stortingsrepresentanter som er opptatt av kriminalpolitikk. I tillegg er det en god dag for en av våre mange etater, nemlig kriminalomsorgen.

Det er en milepæl i en lang og viktig prosess når vi i dag oppsummerer diskusjonene om det viktige tema: «Hvordan ønsker vi at straff skal gjennomføres?» Jeg sier bevisst ikke *avslutter*, men *oppsummerer*.

Jeg var glad da jeg som justisminister kunne legge fram en stortingsmelding om kriminalomsorgen. Det var første gang det ble laget et slikt dokument, og det i seg selv var en viktig milepæl. Gjennom arbeidet med meldingen fikk jeg bekreftet at straffegjennomføringspolitikk ikke er en arena for enkle løsninger, men et område hvor verdier og holdninger er viktig for politikutformingen. Jeg mener at vi ved å legge fram en slik melding har gitt et bidrag for å unngå en overforenkende kriminalpolitisk debatt basert på synsing og lite refleksjon.

Sett på den bakgrunn er det neppe vanskelig å forstå at jeg er svært glad når jeg kan konstatere at det i komiteinnstillingen er bred politisk enighet om det kriminalpolitiske fundamentet som skal gjelde for kriminalomsorgsetatens arbeid.

Jeg er spesielt glad for at det i komiteinnstillingen er stor oppslutning om de verdiene og prinsippene som straffegjennomføringen skal tuftes på.

Både i vårt land og i andre land ser vi at straffetiltak kan få veldig mange ulike former. Vi ser at det er grunnleggende viktig at utøvelse av samfunnsrett må baseres på et verdigrunnlag, et samfunnsyn og et menneskesyn. Kriminalomsorgen har nå fått tydeliggjort sitt verdigrunnlag, og det skal vi være stolte av.

Det er også gjennomgående enighet og oppslutning om det syn at kriminalomsorgen må ha en målsetting som både dreier seg om tilbakeføringen av enkeltmen-

nesker til samfunnet, om kortsiktige kontrolltiltak og beskyttelse av samfunnet mot kriminalitet. Det er balansen som gir den beste samfunnsbeskyttelsen totalt sett. Når vi aksepterer at kriminalomsorgens målsettinger har innebygde motsetninger, må vi også akseptere at etaten kan bruke virkemidler som må balansere. Komiteinnstillingen viser at det er bred forståelse for dette.

Med kriminalomsorgsmeldingen har vi bidratt til at virkemiddeldebatten kan bli mer utbytterik. Vi har lagt fram hva forskning og erfaringer viser oss, og vi har tydeliggjort at de politiske verdivalgene i sterkere grad må basere seg på dette. Jeg er tilfreds med å konstatere at det nå er få som tror at det går an å skremme folk fra å begå ny kriminalitet, og at det går an å kontrollere seg bort fra tilbakefallsproblemer. Å tilbakeføre straffedømte personer til en mulig kriminalitetsfri tilværelse dreier seg om å påvirke atferd, og det er nå aksept for at dette må skje ved et bredt spekter av ulike virkemidler. Holdningsbearbeiding, aggresjonsmestring, trening i hverdagsmestring, motivasjon for rusfrihet osv. er nå kriminalpolitisk akseptert. Det er jeg glad for.

Jeg er også svært glad for den brede politiske enigheten om å beholde og videreutvikle de såkalte samfunnsstraffene. Jeg mener det er en styrke for kriminalpolitikken at domstolene har et bredt spekter av straffealternativer når de i den konkrete sak skal velge den beste straffereaksjonen.

Men samfunnsstraffene må fortsatt videreutvikles for å bli optimalt hensiktsmessige og troverdige alternativer til fengselsstraff. Med de tiltakene om oppfølging av brudd på vilkårene for samfunnsstraffer som nå er tydeliggjort i meldingen, mener jeg vi er på rett kurs.

Jeg innledet med å si at vi er ved en milepæl. Når Stortinget nå har tydeliggjort det kriminalpolitiske fundamentet for kriminalomsorgen og gitt rammer for organisering av etaten, går vi over til neste viktige fase: å realisere alt dette. Jeg går nå tilbake til Justisdepartementet med tydelige bestillinger fra Stortinget, og vi setter straks i gang.

Jeg avslutter som jeg begynte: Dette er en god dag.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Jan Petter Rasmussen (A): Man har understreket den store grad av enighet om det som er framlagt her i dag, og spesielt mellom sentrumspartiene og Arbeiderpartiet er det stor samholdighet. Jeg vil ikke gå inn på de forskjellige tiltakene, men fastslå at meldingen i seg selv og den innstillingen som i dag foreligger, representerer et løft for kriminalomsorgen. Jeg går ut fra at statsråden ikke har noen problemer med å bekrefte dette.

Men så til selve gjennomføringen, som statsråden var inne på på slutten av sitt innlegg. Her vil jeg heller ikke ta for meg hele spekteret, men det som er situasjonen innenfor kriminalomsorgen i anstalt eller fengsel: I dagens situasjon har vi en rekke stengte avdelinger med en kapasitetsutnyttelse, tror jeg, på ca. 86 pst. Jeg har grunn til å tro at det er samsvar mellom dagens kapasitetsutnyttelse og de budsjettene som foreligger. Vi vet at Regje-

ringen har foreslått en ytterligere nedtrapping av antall plasser, men samtidig anslår en at det allerede i år 2000 vil være et fullbyrdingsbehov på ca. 3 100 – 3 300 plasser.

Jeg går ut fra at statsråden ikke mener at alt dette kan løses innenfor eksisterende budsjetter, med omorganiseringer, ytterligere utnyttelse av ressursene osv. Mitt spørsmål er derfor: Hvilke grep vil justisministeren og Regjeringen foreta for å kunne gjennomføre de tiltak som det her foreligger forslag om? Og på hvilken måte tenker justisministeren å løse de rent ressursmessige utfordringene?

Statsråd Aud-Inger Aure: Jeg vil gjerne understreke at kriminalomsorgsmeldingen har et tidsperspektiv langt utover dette år og neste år. Vi ser for oss at gjennomføringen, som innebærer en del større prinsipielle endringer – og mange mindre endringer, som i og for seg er viktige – må ha et visst tidsperspektiv. Det er klart at innenfor dagens rammer er det begrenset hva vi kan gjøre. Men det vil forundre meg svært meget hvis det innenfor kriminalomsorgen, som har en hel rekke – ganske mange tusen – ansatte i institusjoner rundt omkring i dette land, ikke finnes potensial for bedre ressursutnyttelse og for å forbedre allerede i og for seg gode ting.

Vi vil så komme tilbake til hvilke ressursbehov kriminalomsorgen har for hvert enkelt budsjett. Jeg mener at det som nå foreligger, gir grunnlag for at vi kan komme i gang på en god måte, og at vi skal kunne greie å gjennomføre det innenfor et visst tidsperspektiv – kanskje opp mot 5 – 10 år.

Kristin Krohn Devold (H): Samtidig som det er bred enighet i komiteen om at vi må redusere den type varetekt som skyldes at det står ventekø foran domstolene, er det en annen type varetekt som komiteen har ønsket økt bruk av, og det er særlig i forbindelse med å få pågrepet kriminelle gjengangere raskt og få dem raskt pådømt – det som kalles New York-modellen, og som har vært prøvd ut i en norsk variant både ved Nord-Jarlsberg og Nordmøre politikamre. Vi vet at gjengangerne står for en veldig stor del av kriminaliteten, og det er derfor kjempegledelig at Oslo-politiet nå har tatt fatt i denne utfordringen og begynner å pågripe disse gjengangerne raskt, kjører dem i varetekt og prøver å få sakene deres raskt opp for domstolene.

Men jeg ble litt bekymret da jeg leste i Aftenposten 20. oktober at fengselsdirektøren ved Oslo krets fengsel sier at det ikke er plass til disse varetektsfangene, og jeg håper at justisministeren kan berolige oss og forsikre oss om at når Oslo-politiet nå gjør en sann ekstrainnsats for virkelig å få ned kriminaliteten – for dette er jo en type kriminalitetsbekjempelse som vi vet virker – skal det ikke stå på varetektsplasser, og at det antall varetektsplasser som Oslo-politiet her vil trenge vil være tilgjengelig i østlandsområdet eller andre steder.

Statsråd Aud-Inger Aure: Jeg deler replikantens synspunkt om at det er viktig å få gjengangere ut av sir-

kulasjon, og at dette er fint både i det forebyggende arbeid og i arbeidet for øvrig.

De tilsynelatende motsetninger som ligger i at man ønsker å begrense bruken av varetekt, men allikevel ønsker å bruke varetekt som et middel overfor gjengangerkriminalitet, ser jeg at utmerket godt lar seg forene. Mitt ønske – som jeg for så vidt også har gitt uttrykk for – er at vi her må finne de nødvendige praktiske løsninger, slik at vi får ivaretatt dette behovet. Folk skal varetektsfengsles ganske raskt, og vi må prøve å finne fram til bedre ordninger, slik at vi kan få en rask straffesaksbehandling og en rask pådømmelse så vi får folk ut av sirkulasjon. Det gir et viktig signal til disse vanskelige klientene som vi med et riktig ord betegner som gjengangere. Jeg vil gjøre mitt ytterste for å ta i bruk det som finnes av kapasitet, om det ikke er i Oslo krets fengsel, så i andre anstalter, slik at vi kan oppnå dette felles målet.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til replikk.

Sigvald Oppebøen Hansen (A): Me er alle einige i at det å utvikle gode fritidstilbud og haldningsskapande tiltak retta mot barn og unge er ein viktig del av å førebygge kriminalitet. Sjølv om ein satsar sterkt på slike tiltak, vil det dessverre likevel vere ein del menneske som ikkje klarer å halde seg vekk frå den kriminelle løpebanen. Da er det viktig at samfunnet satsar på omfattande tiltak som er retta inn mot perioden i soning, og tiltak som er retta inn mot ettervern – altså tida etter soning. I så måte er eg glad for at denne meldinga legg opp til å bygge på, utvikle og utvide dei tradisjonelle tiltaka med vekt på å etablere såkalla soningsprogram. utfordringa her må bli å finne fram til så gode opplegg at dei medverkar til å motverke kriminalitet og gjere samfunnet tryggare i framtida.

I samarbeid med ulike offentlege instansar må framtidspanen bygge opp omkring den innsette sine evner og moglegheiter til å mestre sin eigen livssituasjon. Men det er avgjerande viktig at slike program òg tar i seg tiltak som styrkjer ettervernet og tida etter soning.

I tillegg til det sosiale nettverket og samspelet mellom friviljuge organisasjonar og kriminalomsorga er det viktig å satse aktivt på tiltak som å gi dei innsette tilbud om utdanning. Me veit at lese- og skrivevanskar er meir utbreidd blant domfelte enn elles i befolkninga. Me veit òg at nær 20 pst. ikkje har fullført grunnskule, og at nær 90 pst. manglar ei vidaregåande utdanning. Derfor blir tiltak som stimulerer til utdanning og arbeidstrening, viktige tiltak med tanke på rehabilitering.

Etter Arbeidarpartiet si meining er det av stor verdi å gi dei innsette eit tilbud som gjer at soninga får eit positivt innhald. Det har vore og er brei politisk semje om å satse på opplæring og fengselsundervisning. Dessverre har dette tilbudet hatt store økonomiske reduksjonar dei siste fire åra, det har altså vore ei reell nedbygging, men framlegget til statsbudsjett for neste år tyder på at det nå er politisk vilje frå Regjeringa si side til å auke litt på løyvingane innafor dette området. Men etterslepet er framleis stort, og dersom Stortinget ønskjer å satse på og

stimulere til arbeidstrening og utdanning, vil arbeidet med budsjettframlegget klargjere om det er fleire parti enn Arbeidarpartiet og Sosialistisk Venstreparti som aktivt vil auke løyvingane til dette viktige formålet. Det er eit paradoks at der Stortinget kvart år seier fornuftige ting om dette området og ønskjer å vidareutvikle tilbudet, legg eit fleirtal her på Stortinget seg på eit økonomisk nivå som faktisk bygger det ned.

Me har i dag mykje kunnskap både nasjonalt og internasjonalt om kva som må til for å legge til rette for at tidlegare straffedømde skal kunne finne sin plass i samfunnet. Da er det om å gjere å bruke denne kunnskapen i ei heilskapleg tenking.

Dette er ingen ny kunnskap. Alt i 1841 sa Strafanstaltkommisjonen følgjande om dette feltet – sitert frå foko-nytt 1/97:

«... En Mængde Fanger have ved deres Løsladelse af Fængslet intet Tilhold og intet at ernære sig ved.»

Og vidare:

«Skulle derfor de gavnlige virkninger af Behandlingen i Fængslet ikke tabe sig, men blive av Varighet, maa man ikke forlade Fangen i det kritiske Øieblik, han derfra løslades. Omsorg for den løsladte fange, og den derved bevirkede eller dog tilsigtede

Forebyggelse af hans Tilbagefald paa Forbryterbanen udgjør saaledes en nødvendig Betingelse for en varig virkning af Behandlingen i Strafanstalten».

Nå er det mitt håp at me aktivt tar tak i «det kritiske Øieblik», både for å spare samfunnet for store utgifter og for å skjerme enkeltmenneske for store lidningar. Slik sett er denne stortingsmeldinga eit viktig steg i rett retning.

Inger Lise Husøy (A): Mange har ventet lenge både på at meldingen skulle bli ferdig og på selve stortingsbehandlingen. Jeg vil nå ta opp sider ved kriminalomsorgen som det sjelden blir fokusert på, nemlig kvinner og soning.

Kriminalitet er en guttesak, og det bærer både lovverket og soningsforholdene preg av. Også innenfor murene blir jentene diskriminert, og da tenker jeg ikke bare på at de blir trakassert av menn, men på selve soningstilbudet.

Meldingen slår fast at de kvinnelige innsatte ikke har et likeverdig soningstilbud sammenlignet med menn, men det foreslås ikke å gjøre så veldig mye med det. Det oppfordrer jeg justisministeren til å gjøre.

Kvinner som ikke ønsker å sone sammen med menn, må få mulighet til det. Kvinner i fengsel må få et mer attraktivt og tilpasset utdannings- og arbeidstilbud. Mye har heldigvis skjedd de siste årene, slik at det ikke lenger bare tilbys mekanikerutdanning eller arbeid med nål og tråd.

Besøksforholdene, særlig på Bredtveit kvinnefengsel, hvor jeg selv har vært på besøk, er under enhver kritikk. Kontakt med familien er viktig under et fengselsopphold, og barnas situasjon blir heller ikke ivaretatt. Problemene er mange. Også barn av innsatte har behov for god foreldrekontakt. Det er ille nok at foreldre oppholder seg bak høye murer og lås og slå, om ikke småbarn skal bli henvist til et ytterst dårlig tilbud når det gjelder antall besøk,

besøksstid og sted for samvær. Departementet skylder på bygningsmessig og personellmessig kapasitet. Det kan ikke aksepteres. Når man har kommet fram til at et eget soningsalternativ for foreldre med små barn ikke er nødvendig, må det tilrettelegges bedre for denne gruppen. Det er vanskelig nok å klare et kriminalitetsfritt liv etter soning. Disse jentene har rett til og må gis mulighet til å bruke fengselsoppholdet til å forberede seg på livet etter soning. De jentene som jeg traff på Bredtveit kvinnefengsel, drømte om et ryddig liv uten rus og kriminalitet, med mulighet til å ta vare på barna sine.

Blant de innsatte er det også flere utlendinger som ikke behersker norsk, og som har liten eller ingen mulighet til familiekontakt på grunn av store avstander. Det fører lett til en mer isolert tilværelse enn nødvendig. Derfor er i hvert fall språkopplæringen kjempeviktig.

I behandlingen av en stortingsmelding blir det ofte beskrevet hva man ønsker, og hva man burde gjøre noe med. Uten penger blir det ikke mer enn ønsketenkning. Det er et paradoks, som også representanten Oppebøen Hansen var inne på, at mange politikere kappes om å få kriminalitet i sentrum i avisoverskrifter, samtidig som det er en generell nedgang i bevilgningene til fengselsvesenet. Avdelinger legges ned, og de kriminelle blir gående utenfor murene. Om man f.eks. ser på bygningsmassen på Bredtveit eller Oslo kretsfengsel, er standarden svært dårlig. Store forbedringer er nødvendig, og det handler også om arbeidsforholdene til dem som er ansatt ved fengslene. Jeg håper at dette blir fulgt opp i de kommende budsjett.

Presidenten: De talere som heretter får ordet, har en taletid på inntil 3 minutter.

Astrid Marie Nistad (A): Å kjempe mot kriminalitet er eit samfunnsansvar som krev medverknad frå ulike forvaltningsnivå og sektorar. Dette er viktig, og det er også lagt vekt på av Justisdepartementet i meldinga når det gjeld organiseringa av det framtidige forvaltingsansvaret.

Ved å endre organisasjonsstrukturen slik vil ein legge grunnlaget for desentralisering av oppgåvene og fleksibel bruk av midlar og personell. At fleire førstegongsavgjerder i enkeltsaker vert lagde til anstaltane og friomsorgskontora, er bra, for det igjen vil føre til at klagesaker kan verte avgjorde på regionalt nivå. Komiteen seier i innstillinga at opprettinga av tre-nivå-strukturen kan gjere ei slik delegering nyttig, samstundes som særleg progresjonssoninga set større krav til nærleik mellom den som tek avgjerda, og den avgjerda vil gjelde for. Ved at ei rekkje spørsmål vert avgjorde på anstalt- eller regionalt nivå, vil ein oppnå å få ei smidigare gjennomføring av denne nye soningsforma. Dette kan gje som resultat m.a. ei meir effektiv straffefullføring. Men komiteen ser òg for seg at dette kan føre til forskjell i handsaminga og den enkelte innsette sitt rettsvern. Komiteen ber om ein klårare grenseoppgang når det gjeld den føreslegne delegeringa, og ber Justisdepartementet kome attende til

Stortinget med dette i samband med spørsmålet om lovendringar.

Det er positivt at fleire forvaltingsorgan får ansvar for å yte lovbestemte tenester til klientell i kriminalomsorga. Samarbeid med næringsliv, arbeidsmyndigheiter og arbeidstakarorganisasjonar vil gjere det lettare for den enkelte innsette å kome inn i organiserte arbeidstilbod. Felles ansvar for sosiale tenester og økonomisk stønad til tilsette er med på å sikre den enkelte sin rett i samfunnet. Organiseringa av desse tilboda må snarast finne si form, og det bør skaffast klårleik i dei økonomiske og administrative konsekvensane for dei impliserte partar.

Å ha ei god kriminalomsorg er viktig for Arbeidarpartiet, viktig for at vi skal ha eit godt og trygt samfunn å leve i for alle. Å finne ein balansert struktur som tek vare på sosiale forhold og rettstryggleik for den enkelte og samfunnet, er viktig, samstundes som vi må tilpasse kriminalomsorga eit moderne samfunn som tek vare på nærleiken rundt omkring i vårt langstrakte land.

Jørn L. Stang (Frp): Etter å ha hørt Kristelig Folkeparti med flere, kan en konstatere at det er en del snillisme overfor lovbrøyttere som kommer til uttrykk i denne debatten. Kriminalomsorgen er, i dokumentet, mye tilrettelagt for kriminelle.

Narkotikaproblematikken tar man ikke tilstrekkelig hensyn til i norske fengsler med nødvendige tiltak. Når vi har kriminalomsorgsmeldingen til behandling, er det vanskelig å komme utenom de store narkotikaproblemene i norske fengsler. Etter Fremskrittspartiets mening er det på tide med en langt klarere holdning fra Regjeringen og Justisdepartementet i kampen mot narkotika.

Situasjonen er så alvorlig at Landsstyret i Norsk Fengsels- og Friomsorgsforbund uttaler i klare ordelag at Justisdepartementet mangler vilje til offensiv tenkning. Fremskrittspartiet mener det må lempes på kravene i fengselsreglementet ved at det bl.a. gis lovhemmel til å kroppsvisitere alle i fengslene ved konkret begrunnet mistanke.

Ved utferdigelse av besøksstillatelse må det gis underretning om at visitasjon kan finne sted. Det må vidare gis en generell mulighet til å avkreve urinprøver og det må innføres en obligatorisk urinprøvetaking ved innsettelse av fanger.

Refselsespraksis bør tas i bruk i langt større grad samt tillegg i soningstid for å oppnå en mer preventiv effekt. I dag spekuleres det i mange tilfeller i å misbruke narkotika den siste måneden før prøveløslatelse, fordi en antar at det ikke foreligger vedtak om refselse før løslatelse finner sted.

Kriminalomsorgen trenger ressurser for bedre å kunne bekjempe narkotikaen i fengslene og bør være klart fremtredende i kommende budsjettbehandling om noen uker.

Det er imidlertid gledelig at komiteen samler seg om å be Regjeringen starte planleggingen av et nytt fengsel i Østfold fylke, som skal fungere som et regionfengsel for Østlandet. Dette er en av Fremskrittspartiets kjepphester i kriminalomsorgen og har vært det i lengre tid.

Når det er anslått et behov på rundt 3 300 fengselsplasser i år 2000, viser det at byggingen av et nytt fengsel må få stor prioritet. Det er som meldingen antyder, voksende behov for soningsplasser i forbindelse med økningen i narkotikadømmer og voldsdømmer, spesielt i østlandsområdet. Et nytt fengsel er derfor høyst påkrevd.

Reidun Gravdahl (A): Etter mange år som meddommer i herredsretten har jeg ofte stilt meg selv spørsmålet om den pålagte straffen for begåtte lovbrudd virker preventivt mot nye lovbrudd. Jeg er derfor glad for at kriminalomsorgsmeldingen tar for seg dette spørsmålet og drøfter hvilke virkemidler som bør benyttes for å unngå ny kriminalitet etter løslatelsen.

Gjennomføringen av straffen skal skje på en betryggende måte for samfunnet, samtidig som den straffedømte rehabiliteres til et nytt og bedre liv.

Jeg tror at gjennomføring av straff bygd på individuell behov og forutsetninger og på domfeltes vilje til å bryte med kriminaliteten, samtidig som det fokuseres på den straffedømtes eget ansvar, kan hjelpe mange til å komme seg videre med en annen livsstil.

Når man går inn for at de ytre rammer for gjennomføring av straff opprettholdes, og at det skal være skjerpelse innenfor rammene, tror jeg allikevel det blir en forbedring. Det tror jeg fordi det samtidig blir en forsterkning av samfunnsstraff som et troverdig alternativ, det blir et lovfestet tilsynsprogram, og brudd på vilkår skal føre til rask reaksjon.

Flere åpne fengselsplasser, fullbyrding utenfor fengsel og bruk av samfunnsstraffer er viktige gjennomføringsmetoder. Når organisasjonsstrukturen er foreslått endret, vil det gi økt handlefrihet til den lokale ledelsen etter sentralt fastsatte mål og rammer.

Når Stortinget i dag har behandlet meldingen, håper jeg justisministeren på nytt vil vurdere den forholdsvis liberale straffegjennomføringen i Vestre Slidre arbeidskoloni. Ordningen har helt til for kort tid siden vært basert på det som i sin tid var noe nytt som skulle prøves for at overgangen tilbake til et normalt liv skulle bli så skånsom som mulig. Liberale permisjonsregler var en viktig del av opplegget. Disse ble endret i sommer, noe som førte til konflikter og uro langt inn i lokalsamfunnet, som ser på anstalten som en naturlig og viktig del av bygda.

Tre tidligere justisministre, Helen Bøsterud, Mona Røkke og Wenche Frogn Sellæg, godkjente i sin tid dette som et prøveprosjekt. De gode resultatene skulle tilsa at dette også framover vil være noe å satse på, og jeg håper justisministeren ser på dette i sitt videre arbeid.

Bjørn Hernæs (H): Først om kriminell lavalder. I en situasjon hvor barn stikker hverandre med kniv på skolen i Oslo, vil mitt forslag være at man ikke avviser noe forslag i utgangspunktet. Jeg vil understreke at Høyres forslag er at vi senker den kriminelle lavalder til 14 år, og at vi i stor utstrekning bygger straffereaksjonene på samfunnstjeneste og også på konfliktråd. Jeg har lyst til å minne om at Dan Kalleison ved Barnevernsvakten ved Oslo politikammer sier:

«En senket kriminell lavalder kunne bidratt til ryddigere forhold mellom barnevernet og rettsvesenet.»

Ellers er dette en viktig innstilling. Jeg har først lyst til å takke og gratulere justisministeren med at hun har klart å få denne meldingen på plass etter at Arbeiderpartiets regjeringer i år etter år ikke hadde maktet noe annet enn å skifte justisministre. Det er derfor forholdsvis freidig, synes jeg, av Ane Sofie Tømmerås å bruke denne anledningen til å gi en hyllest til Arbeiderpartiets kriminalpolitikk faktisk fra 1970-årene og frem til nå. Denne innstillingen, som vi i betydelig grad er enige om, er basert på det faktum at komiteen er kommet til enighet om en retning som er klart innskjerpende i forhold til den praksis som har vært tidligere.

Jeg skal dvele ved et par av de tingene som har vært oppe til diskusjon. Iverksettelsen av soning er en viktig sak. Der har justisministeren og jeg hatt en dialog gjennom tid, særlig basert på et eksempel fra Hamar. Hensynet til offeret – det synes jeg går igjen i store deler av innstillingen – vektlegges nå i minst like stor grad som hensynet til gjerningsmannen. Og det oppleves som opprørende for svært mange av ofrene at de kan treffe på gjerningsmannen i en situasjon hvor det faktisk til og med foreligger en rettskraftig dom. Vi kommer fra Høyres side til å følge denne praksisen meget nøye, og ser ikke bort fra at hvis dette ikke får en retning vi mener ligger i premissene her, vil vi måtte komme tilbake til saken i en egnet form.

Så til Fremskrittspartiet, som har vært så elskverdige overfor Høyre i dag. La meg først ta en liten ting: Da representanten Jørn Stang i frontaledebatten sa at Høyre var på «forbryternes parti», fikk han svar av Jan Petersen, som sa:

«Dette var i og for seg en saklig replikk helt til han kom til slutten, og da avslørte representanten seg som sørgelig kunnskapsløs. Jeg skal overhøre det, det er sikkert nybegynnernerver ...»

Dette synes jeg var elskverdig. For egen del ville jeg latt være den siste tilføyelsen.

Med dette vil jeg få lov til å ta opp de forslagene som Høyre har fremmet, og som står i innstillingen.

Presidenten: Representanten Hernæs har tatt opp de forslagene han refererte til.

Finn Kristian Marthinsen (KrF): Kriminalomsorgsmeldingen handler om hvordan straffen skal gjennomføres, dvs. samfunnets forsøk på å beskytte seg selv og rehabilitere forbryteren. Det er nødvendig.

Det har ikke vært store overraskelser i denne debatten. Men ett forhold skiller seg ut, nemlig Fremskrittspartiets bastante hamring på kravet om strengere straffer og hardere regime. Nå besvarte ikke representanten Simonsen i en replikkrunde tidligere i dag min etterlysning av grunnlaget for troen på at strenghet og hardhet gir de beste resultater. Men vi ser i den skrevne komiteinnstilling at Fremskrittspartiet er mer nyansert enn den muntlige framstillingen gir inntrykk av.

Det er imidlertid ikke usannsynlig at den skarpe retorikk brukes for å ta oppmerksomheten bort fra viktige forutgående medvirkende årsaker til at kriminalitet begås. Det er nemlig neppe noe annet parti som så tydelig er medskyldig i å legge til rette for at vold utøves, som Fremskrittspartiet er gjennom sin alkoholpolitikk. Rus avler vold. Derfor synes ropene om strengere straffer å være en ansvarsfraskrivelse i forhold til populistisk alkoholpolitikk, som for noens vedkommende også videreføres gjennom bruk av narkotika.

Men når dette er sagt, vil jeg gjerne gi uttrykk for glede over støtten til kriminalomsorgsmeldingen som også har kommet fra de partier som ikke er representert i justiskomiteen.

Gunnar Breimo hadde her overtatt presidentplassen.

Harald Hove (V): Innledningsvis vil jeg gi uttrykk for at det var gledelig at representanten Oppebøen Hansen gav uttrykk for glede over at Regjeringen nå hadde fremmet forslag om økte bevilgninger til kriminalomsorgen etter at Arbeiderpartiet i flere år hadde vært med på reduksjoner på dette området.

Det man med denne meldingen tar sikte på, er å innføre en større fleksibilitet i reaksjonssystemet og samtidig gå inn for klarere vilkår og en sterkere oppfølging i forhold til vilkår og et skjerpet tilsyn. I den sammenheng tror jeg det kan være viktig at vi er bevisst på å holde orden på grensen mellom straff og ikkestraff, med andre ord holde orden på hvor lenge en person er under kriminalomsorgens tilsyn, og når han er ferdig med det.

Ellers vil jeg gi uttrykk for at et område man nok må se nærmere på, er bruken av isolasjon, som i en del tilfeller har svært uheldige konsekvenser for den enkelte innsatte.

Det jeg ellers vil si et par ord om, er de mer organisatoriske endringer knyttet til overføring av myndighet fra domstolene til forvaltningen og endringer i forvaltningssystemet. Gjennom det som foreslås i meldingen, legges det opp til å overføre myndighet til gjeninnsettelse i fengsel fra domstolene til forvaltningen. Det er også tale om en desentralisering av klagemyndighet til noe som vel langt på vei har karakter av et nyopprettet organ på regionalt nivå. Det er i denne sammenheng viktig å understreke at spesielt det første, overføring av myndighet fra domstolene til forvaltningen, men også det andre, en delegering av klagemyndighet, stiller veldig klare krav til de forvaltningsorganene som derved får myndighet. Det er viktig ikke bare å satse på klare regelverk, men også på at disse organene har den nødvendige kompetansen til å utføre de oppgavene de derved vil få. I denne sammenheng syns jeg nok også at SVs forslag i forhold til rettshjelpsloven har positive elementer.

Til slutt: Når det gjelder den sentrale forvaltningen, vil jeg signalisere at jeg for min del vil være åpen for at man i en senere omgang vurderer Fengselsstyrets rolle i forhold til departementet.

Vidar Kleppe (Frp): Jeg stusser over den bekymringen og den mangel på egen tro som representanter fra Kristelig Folkeparti har når det gjelder tiltak overfor de kriminelle. Jeg stusser også over Arbeiderpartiet, som er så redd for at de kriminelle ikke skal få en rettsbeskyttelse som er en demokratisk nasjon som Norge verdig. Og jeg stusser over den handlingslammelse som vi ser i denne sal når det gjelder å bekjempe den vekstnæringen som kriminaliteten er blitt etter hvert. Daglig kan vi slå opp i aviser og følge med i media om dette. Siste oppslag i dag er at våre nye landsmenn og folk som vil komme inn i Kongeriket Norge, nå smugler heroin i barnelik. De kjøper spedbarn av prostituerte i Tyskland, tar livet av dem og fyller dem opp med narkotika, reiser via Danmark og kommer til Norge.

Regjeringen fører en slapp politikk på dette området, og representanten Marthinsen fra Kristelig Folkeparti bruker tid og krefter på skyts mot Fremskrittspartiet for at vi har en for streng kriminalpolitikk. Jeg er meget overrasket over at en representant som tilhører Kristelig Folkeparti, ikke har den troen i dette spørsmålet som han ellers har, nemlig troen på at det skal lønne seg å være lovlydig og følge de lover og regler vi har i vår rettsstat. Marthinsen og Kristelig Folkeparti, som snakker om at vi i Fremskrittspartiet kun er opptatt av én ting, og det er straff, noe som for øvrig er helt feil, er med på å øke skatte- og avgiftsnivået, noe som gjør at smugling av alkohol og tobakk er blitt en næring i Norge som nå stadig når nye høyder. Så her er det forskjell på liv og lære.

Vi i Fremskrittspartiet skal ta det ansvaret som vi er oss bevisst når det gjelder å komme med konkrete forslag for å bekjempe kriminaliteten. Og vi ser på område etter område i samfunnslivet at det som vi i Fremskrittspartiet blir utskjelt for i første fase, det blir plutselig god politikk. Ja, det blir endog så god politikk selv på kriminalitetsbekjempelsens alter, at de andre partiene kommer diltende etter mange år etterpå. Derfor vil Fremskrittspartiet, som Jan Simonsen og Jørn Stang har redegjort for i den innstillingen som vi behandler i dag, heller ikke i det videre arbeidet være så opptatt av hva politiske konkurrenter i denne sal mener, men av hva det norske folk trenger, og det det norske folk trenger, er et sterkt fremskrittsparti som kan være med på å gjøre sitt til at kriminaliteten i dette landet synker.

Statsråd Aud-Inger Aure: Jeg skal ikke bidra til å forlenge denne debatten unødige, men vil gjenta det jeg sa innledningsvis, at jeg er glad for den brede enigheten som komiteinnstillingen viser i denne saken.

Grunnen til at jeg bad om ordet, var at jeg ville gjøre Jørn Stang fra Fremskrittspartiet oppmerksom på et dokument som er oversendt til komiteen fra Justisdepartementet, som bærer tittelen «Tiltak for å bekjempe narkotika i fengslene». Det er en delplan, som er en del av kriminalomsorgsmeldingen i den forstand at den tar opp spesifikt dette som var etterlyst om nettopp en plan for å bekjempe narkotika i fengslene. Den er oversendt, og den vil det være fullt mulig å sette seg inn i ved anledning.

(Statsråd Aure)

For øvrig skal jeg ikke forsøke meg på noen oppsummering av debatten. Jeg vil bare si at det overveiende gledelige inntrykk av denne debatten er den brede enighet som vi har fått fram her, og så skal jeg avstå fra å karakterisere de enkelte innlegg.

Jan Simonsen (Frp): Representanten Marthinsen forsøker å bruke en debatt om kriminalomsorgsmeldingen, om fengselsvesenet, til å dra i gang en generell alkoholdebatt. Jeg tror ikke det er det rette tidspunkt. Vi skal nok komme tilbake til debatten om hvilken alkoholpolitikk og hvilket avgiftsnivå som fører til mest eller minst kriminalitet i form av organisert kriminalitet og sprit-smugling.

Når vi diskuterer rusmidler i forbindelse med fengselsvesenet, må vi fokusere på det store narkotikaproblemet. Det er faktisk slik at enkelte unge fanger er blitt narkomane på grunn av soningen i fengsel. Vi vet faktisk også at det florerer med hjemmebrent i mange norske fengsler.

Meldingen sier ingenting om disse helt prekære problemene, men Stortinget har fått ettersendt en delplan om narkotikaproblematikken i fengslene, som vil bli behandlet i forbindelse med statsbudsjettet. Disse problemene kan faktisk bare løses gjennom tiltak som vil måtte føles ubehagelige for fangene og for de personene som skal besøke fanger, som vil måtte gjøres til gjenstand for en mer nitid kroppskontroll. Jeg håper at Kristelig Folkeparti vil være med Fremskrittspartiet i å følge opp med mer effektive tiltak for å stanse misbruk av narkotika og alkohol innenfor fengselsveggene.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 2. (Votering, se nedenfor)

S a k n r . 3

Innstilling fra justiskomiteen om samtykke til godkjenning av EØS-komiteens beslutning nr. 34/98 av 30. april 1998 om endring av EØS-avtalen vedlegg XIII (Transport)
(Innst. S. nr. 4 (1998-99), jf. St.prp. nr. 72 (1997-98))

Presidenten: Ingen har bedt om ordet. (Votering, se side 283 f.)

Etter at det var ringt til votering i 5 minutter, uttalte

Presidenten: Det skal da votes over sakene på dagens kart.

Til sak nr. 1 foreligger det ikke noe voteringstema.

Votering i sak nr. 2

Presidenten: Under debatten er det satt fram 16 forslag.

Det er forslag nr. 1, fra Jan Simonsen på vegne av Fremskrittspartiet og Høyre.

Det er forslagene nr. 2-9, fra Jan Simonsen på vegne av Fremskrittspartiet.

Det er forslagene nr. 10-13, fra Bjørn Hernæs på vegne av Høyre.

Endelig er det forslagene nr. 14-16, fra Ågot Valle på vegne av Sosialistisk Venstreparti.

Vidar Bjørnstad får ordet til stemmeforklaring.

Vidar Bjørnstad (A): Jeg vil oppfordre Arbeiderpartiets representanter til å stemme for komiteinnstillingen på alle punkter og mot forslagene fra Høyre og Fremskrittspartiet. Når det gjelder forslagene fra SV, som er omdelt her, vil vi stemme mot forslag nr. 14, for komiteen har drøftet dette og gått mot realiteten i forslaget i den innstillingen som foreligger. Når det gjelder forslag nr. 15, vil vi henstille om at dette oversendes Regjeringen uten realitetsvotering. Vi har i komiteen tidligere bedt om å få en stortingsmelding om rettshjelpsordningene og kan da få Regjeringens synspunkter knyttet til dette uten å ta standpunkt til realiteten i dag. Når det gjelder forslag nr. 16, vil jeg be SV om også å oversende det uten realitetsvotering. Vi har i forbindelse med innstillingen i dag bedt om å få tilbake et forslag knyttet til beslutningsstrukturen i kriminalomsorgssystemet etter at en nå får innført en regional ledelse for både fengselsvesen og Kriminalomsorg i frihet, og det er for så vidt ingenting i veien for at Regjeringen kan gi sine synspunkter på realiteten uten at vi tar standpunkt her og nå.

Kristin Krohn Devold (H): Når det gjelder forslagene i innstillingen, vil jeg anbefale Høyres medlemmer å stemme for forslag som vi fremmer selv – enten alene eller sammen med Fremskrittspartiet – og for alle komiteens flertallsforslag. Når det gjelder forslag omdelt fra SV på eget ark, vil jeg anbefale Høyres medlemmer å stemme mot samtlige tre forslag.

Finn Kristian Marthinsen (KrF): Jeg kan begrense min stemmeforklaring til å si at vi gir vår støtte til det som Arbeiderpartiet her har gitt uttrykk for. Med andre ord anbefaler vi sentrumspartiene å stemme for komiteens innstilling og stemme mot forslagene fra Høyre og Fremskrittspartiet. Når det gjelder forslagene nr. 14-16, stemmer vi mot forslag nr. 14, og dersom de to andre blir gjort om til oversendelsesforslag, er det jo ikke noe mer å gjøre i forhold til det. Dersom de ikke blir gjort om til oversendelsesforslag, anbefaler vi sentrumspartiene å stemme imot, selv om vi kan ha en viss forståelse for dem, og når det siste eventuelt måtte komme tilbake til Stortinget på et senere tidspunkt, vil vi se positivt på det.

Ågot Valle (SV): Først våre egne forslag: Komiteen har gjort et annet valg når det gjelder synet på åpen soning enn det vi gjør, så jeg er enig i at det forslaget bør det stemmes over. Jeg anbefaler selvsagt SVs gruppe å stemme for det.

Når det gjelder forslagene nr. 15 og 16, er jeg også enig i at dette har en større sjanse i en annen sammenheng, og at det hører med til videre behandling, både det som gjelder beslutningsstrukturen i kriminalomsorgen,

og det som gjelder en stortingsmelding om rettshjelp. Jeg vil be om at disse blir omgjort til oversendelsesforslag.

Når det gjelder de andre forslagene, rår jeg til at SVs medlemmer stemmer for komiteens tilråding – unntatt VI, som vi må stemme mot – og ellers mot forslagene fra Høyre og Fremskrittspartiet.

Jan Simonsen (Frp): Jeg vil anbefale Fremskrittspartiets gruppe å stemme mot forslagene fra SV, mot forslag nr. 13, fra Høyre, og mot V i innstillingen, som dreier seg om hjemmesoning under elektronisk kontroll, som vi bare støtter på våre egne premisser.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til stemmeforklaring, og vi går til votering.

Forslagene nr. 15 og 16, fra Sosialistisk Venstreparti, er av Ågot Valle omgjort til oversendelsesforslag, og ordlyden forandres i henhold til det.

Forslag nr. 15 lyder i endret form:

«Det henstilles til Regjeringen å fremme forslag om å endre rettshjelpsloven til også å inkludere saker vedrørende fullbyrdelse av straff.»

Forslag nr. 16 lyder i endret form:

«Det henstilles til Regjeringen å utarbeide forslag til opprettelse av et sentralt frittstående klageorgan.»

Presidenten foreslår at forslagene oversendes Regjeringen uten realitetsvotering. – Det anses vedtatt.

Det voterer først over forslagene fra Sosialistisk Venstreparti, så over forslagene fra Fremskrittspartiet, deretter over forslagene fra Høyre, videre over forslaget fra Fremskrittspartiet og Høyre og til slutt over innstillingen.

Forslag nr. 14, fra Sosialistisk Venstreparti, lyder:

«Stortinget ber Regjeringen utrede muligheten for å innføre ordningen som praktiseres i Danmark og Sve- rige vedrørende soning i åpen anstalt.»

V o t e r i n g :

Forslaget fra Sosialistisk Venstreparti ble mot 6 stemmer ikke bifalt.

Presidenten: Forslagene nr. 2-9, fra Fremskrittspartiet, tas opp til votering.

Forslag nr. 2 lyder:

«Stortinget ber Regjeringen utarbeide et regelverk som sikrer at soning av straff starter umiddelbart etter at en dom er rettskraftig.»

Forslag nr. 3 lyder:

«Stortinget ber Regjeringen fremme nødvendige lovforslag slik at det blir gitt lovhjemmel for å idømme betydelige tilleggsstraffer for fanger som rømmer fra fengsel enten ved å ta seg ut av fengselsinstitusjon eller ved å unnlate å vende tilbake til fastlagt tid etter permisjon.»

Forslag nr. 4 lyder:

«Stortinget ber Regjeringen sørge for å fjerne adgangen til å slippe fanger løs på prøve før dommen er fullført i sin helhet.»

Forslag nr. 5 lyder:

«Stortinget ber Regjeringen innføre en ordning med en fast tilsynsperiode på minst 3 måneder for

fanger som har sonet mer enn 1 måneds fengselsstraff.»

Forslag nr. 6 lyder:

«Det bygges en statlig behandlingsinstitusjon av fengselsliknende karakter for behandling av personer som på grunn av strafferettslig utilregnelighet i stedet for fengselsstraff blir dømt til psykiatrisk behandling, og for fanger som blir psykotiske mens de soner i fengsel.»

Forslag nr. 7 lyder:

«Stortinget ber Regjeringen endre retningslinjene for bruk av samfunnstjeneste slik at samfunnstjeneste bare kan brukes som alternativ til betingede dommer, og aldri for kriminelle gjengangere, eller for personer som er dømt for voldsbruk, sedelighetskriminalitet eller narkotikakriminalitet.»

Forslag nr. 8 lyder:

«Stortinget ber Regjeringen starte en forsøksordning med husarrest/hjemmesoning, kontrollert med elektroniske apparater, som alternativ til betingede straffer.»

Forslag nr. 9 lyder:

«Stortinget ber Regjeringen innføre retningslinjer som sørger for at ethvert brudd på vilkårene for samfunnsstraff automatisk medfører soning i lukket anstalt.»

V o t e r i n g :

Forslagene fra Fremskrittspartiet ble med 85 mot 15 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 13.30.29)

Presidenten: Forslagene nr. 10, 11 og 12, fra Høyre, tas opp til votering.

Forslag nr. 10 lyder:

«Stortinget ber Regjeringen utarbeide et regelverk som sikrer at soning av straff starter umiddelbart etter at en dom er rettskraftig.»

Forslag nr. 11 lyder:

«Stortinget ber Regjeringen fremme nødvendige regelendringer for å sikre at hovedregelen blir at straff skal sones fullt ut, og at prøveløslatelse etter 2/3 tid bare brukes som påskjønnelse i spesielle tilfeller.»

Forslag nr. 12 lyder:

«Stortinget ber Regjeringen endre retningslinjene for bruk av samfunnstjeneste slik at samfunnstjeneste i hovedsak brukes som alternativ for førstegangsdomte eller ved betingede dommer, og aldri for personer dømt for volds- eller sedelighetskriminalitet.»

Fremskrittspartiet har varslet at de støtter disse forslagene subsidiært.

V o t e r i n g :

Forslagene fra Høyre ble med 70 mot 30 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 13.31.03)

Presidenten: Det voterer så over forslag nr. 13, fra Høyre.

Forslaget lyder:

«Stortinget ber Regjeringen starte en forsøksordning med hjemmesoning under elektronisk kontroll hovedsakelig begrenset til førstegangsdomte som ikke er dømt for volds- eller sedelighetskriminalitet.»

V o t e r i n g :

Forslaget fra Høyre ble med 85 mot 15 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 13.31.28)

Presidenten: Forslag nr. 1, fra Fremskrittspartiet og Høyre, tas opp til votering.

Forslaget lyder:

«Stortinget ber Regjeringen fremme forslag om etablering av egne fengselsavdelinger/fengsel for utenlandske statsborgere som skal utvises etter endt soneing.»

V o t e r i n g :

Forslaget fra Fremskrittspartiet og Høyre ble med 69 mot 30 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 13.31.48)

Komiteen hadde innstillet:

I.

St.meld. nr. 27 (1997-98) om kriminalomsorgen vedlegges protokollen.

II.

Dokument nr. 8:92 (1997-98) – forslag fra stortingsrepresentantene Jan Johnsen, Annelise Høegh og Ivar Kristiansen om redusert bruk av varetektsfengsling i Norge – avvises.

III.

Stortinget ber Regjeringen fremme forslag for Stortinget om fullbyrding utenfor anstalt, herunder forslag til lovfesting av når slik fullbyrding kan påbegynnes.

IV.

Stortinget ber Regjeringen fremme forslag om å endre fengselsloven til en kriminalomsorgslov som omfatter både fengselsvesen og friomsorg.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling bifaltes enstemmig.

Videre var innstillet:

V.

Stortinget ber Regjeringen fremme forslag for Stortinget om en forsøksordning med tilsyn med elektronisk kontroll.

Presidenten: Fremskrittspartiet har varslet at de vil stemme imot.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling bifaltes med 84 mot 16 stemmer. (Voteringsutskrift kl. 13.32.25)

Videre var innstillet:

VI.

Stortinget ber Regjeringen fremme forslag for Stortinget vedrørende korttidsfengsling som reaksjon ved brudd på vilkår knyttet til samfunnsstraffer.

Presidenten: Sosialistisk Venstreparti har varslet at de vil stemme imot.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling bifaltes mot 6 stemmer.

Videre var innstillet:

VII.

Stortinget ber Regjeringen utarbeide rullerende planer vedrørende kriminalomsorgens kapasitetsutfordringer og volumprognoser, herunder bemanningssituasjon og bygningssmasse.

VIII.

Stortinget ber Regjeringen starte planleggingen av et nytt fengsel i Østfold fylke.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling bifaltes enstemmig.

Votering i sak nr. 3

Komiteen hadde innstillet:

Stortinget samtykker i godkjenning av EØS-komiteens avgjørelse nr. 34/98 av 30.april 1998 om endring av EØS-avtalen vedlegg XIII (Transport).

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling bifaltes enstemmig.

S a k n r . 4

Referat

Presidenten: Det foreligger ikke noe referat.

Møtet hevet kl. 13.35.